Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Sandvig, Bertel Christian.; ved B. C. Sandvig.
Titel | Title:	Omstændelig Beskrivelse over Øen Møen, dens Kiøbsteder, Landsbyer, Kirker og dees Indskrifter, Oldsager og Lehnsmænd : tilligemed en fuldkommen Fortegnelse over Landsdommerne i Sielland og Møen
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kiøbenhavn : trykt hos ... Nicolaus Christian Høpffner, 1776
Fysiske størrelse | Physical extent:	70 s. :

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at krediterе ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

SANDVIG

OM

MÖEN

33, - 153. - 4°
Ex. 1

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 33 4°
1 1 33 0 4 00561 7

+Rex

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

MÖEN
Scala
H.F. Schlegel del.
I. Haas sc.
Steege
Danmarks holm
Ulvshale
Kallehauge
Fergegrd
Lindholm
Langöe
Egholm
Kofod
Lindemark
Ebelnes
Hörnemark
Basenes
Spraebye
Leerbek
Torftenes
Brende mark
Askebye
Damme
Koxebye
Vollerup
Grönsund
Fergegrd
Rödtzebek
Phaneford
Skanefe
Vindebek
Harbölle
Damsholt
Hielmbye
Lindbye
Udbye
Pollerup
Borre
Stubberup
Seemark
Kielbye
Raabjemagle
Maglebye
Mandemark
Brendhöy
Skanefe
Lovelde
Rödding
Vibbele
Liikebölle
Frenderup
Hvegaard
Bisfinge
Buisemark
Buisinge
Ostregaarde
Vestre
Vestermöe
Svenemark
Taasrup
Ladegaard
Almbande
Vestre
Vestermark
Ryeberg
Hörreberg
Sönder
Vestre
Ullemarke
Ladegaard
Hoved skou
Spoelsbye
Terfe
Dalbek

Omstændelig
og
tilforladelig

Beskrivelse

over

Den Møen,

dens Kiøbstæder, Landsbyer, Kirker og deres Indskrifter, Oldsager og Lehnsmænd.

Tilligemed
en fuldkommen

Fortegnelse

over

Landsdommerne

i Sielland og Møen.

Ved
B. C. Sandvig.

Kiøbenhavn, 1776.

Trykt hos Directeuren over Hans Kongel. Majestæts og Universitæts Bogtrykkerie, Nicolaus Christian Høpffner.

BIBLIOTHECA REGIA · HAFNIENSIS

Høyædle og Høyærværdige

Herr

Ludvig Harboe,

Kongelig Confessionarius og Biskop over
Siellands Stift.

Tilskrives

dette

Skrift

allerydmygst

af

Forfatteren.

Til Læseren.

Af alle Danske Lande ere de smaae Øer de, som endnu meest trænge til en omstændig Beskrivelse, til hvilken man maae anse nærværende Skrift som et Bidrag. Dog har jeg maattet overlade Møens physikalske og oekonomiske Beskrivelse til dem, som ere boesiddende der paa Landet, og følgelig have Tid og Leilighed til at giøre de dertil fornødne Jagttagelser, i sær de Herrer Geistlige, holdende mig allene til den historiske og topographiske; hvilket Arbeide jeg ikke troer at være gandske unyttigt, da herudi ere forbedrede endeel Feil, som Forfatterne af den Danske Atlas, (som ellers har været mig til megen Hielp) og andre Danske Skribenter i deres Beretninger om dette lidet Land have begaaet. At jeg i Fortegnelsen over Lehnsmændene og Landsdommerne haver lidet opholdet mig ved enhvers Levnet, er deels skeet for at undgaae den Kiedsommelighed, som en lang Række af blotte Nav-

Navne foraarsager, deels og, for ved den Leylighed noget at oplyse vor Adels Historie, som hidindtil ey har været dyrket efter sin Nytte og Fortieneste. Jeg har bestandig stræbt at holde mig en Historieskrivers to fornemmeste Pligter efterrettelige, intet at anføre uden nøye Prøvelse, og intet at udelade, som kan tiene til Oplysning. Maatte altsaa dette mit første Forsøg til et Dansk Lands Beskrivelse finde et gunstigt Publikum, vilde det opmuntre mig til at fortsætte samme over andre, endnu mindre omskrevne, Danske Provindser.

Det

Det Ord Møen udlede nogle af Maane, fordi denne Øe paa den eene Kandt er rund som en Halv-Maane; men rettere udledes det af det Danske Ord Møe, Jomfrue, saa at Møens Land skulde være det samme som Jomfruens Land, hvoraf den og undertiden paa Latin kaldes Virginia Danorum. Af denne Meening var Hr. Vincents Bilde, som i den Svenske Krig 1659 af Kong Friderich 3die blev sendt til Møen, og i sit Logemente i Stege efterlod disse Vers skrevne paa Væggen:

Møens Navn og allerældste Historie.

„ Nu seer det ilde ud med Dannemarkes Rige!
„ I Sielland veed man ey af nogen Roe at sige;
„ Den trædske Aschenberg voldtaget har med List
„ Vort deylig Jomfrueland, og vi har Møen mist. "

Hvad det er for en Roe, som Møen er kaldet efter, er vanskeligt at bestemme; dog meene de fleeste at det haver været Phane fra Falster, som kom hid 60 Aar for Christi Fødsel, og fik Landets Konge Jedder Gron, som for den Tiid boede vesten for Stege ved Gronved. Landets Navn var da Orkenøe, men siden blev det Jeddersland, og ofte Gronøe. Af Phane har og Phanefiord faaet sit Navn, et Sund, som skiller

ler Møen fra Falster, og kaldes ellers Grønsund (hos Saxo viridis sinus), eller rettere Grøns-Sund. Kong Grøn siges at ligge begravet i en stor Steenhob paa Jettenshøy ved Frenderup i Damsholt Sogn; men snarere ligger der een af hans Afkom. Thi paa Harbølle Mark, i Phanefiords Sogn, sees en Grav 170 Alen lang og 15 Alen bred, med snorret satte Steen om, hvor Frue Phane er begravet, og han sluttelig hos hende. Gamle haandskrevne Slægtebøger melde, at Kong Grønlieg der begrov sin Fæstemøe Phane, som var fra Falster. Forunderligt er det, at paa ingen af Stederne paa nogen Steen sees Kiendetegn til Runer.

Hvorfra Grøn er kommet hertil Landet, og hvad han haver bedrevet, er os efter saa lang Tiid uvitterligt, men at han maa have været en stor Elskere af Jagten, sees af en gammel Sagn, at omtrent ved Christi Fødsels Tiid skal ved Grønved aarligen have ladet sig see et Menneske til Hest, uden Hoved, med et stort Jagtspyd, og omgivet af mange Hunde. Dette skal have været Grøns Gienfærd, som først blev borte, da her kom Christne.

Iblant Almuen høres adskillige smaae Vers om Kong Grøn og hans Fæstemøe Phane, hvoriblant disse:

„ Nu hviler Grøn med Phane sin,
„ Som trættet raasken Hiort og Hind,
„ Tak Bonde god, den Dyre-Gud,
„ Nu gaaer du tryg ad Sundet ud.“

Dette forklares paa adskillige Maader. Jeg vover at fremsætte en nye Meening. Phanefiord eller Grønsund laae til Fal-

Falster forend Kong Gron fik Phane, og følgeligen torde Bønderne paa Møen ey fiske deri for Falsters Beboere, da dog Fiskerie paa den Tiid var deres meeste Ophold. Nu, da de fik Tilladelse dertil af deres Konge, som var blevet Herre over dette Sund, eller i det mindste havde Rettighed til at betiene sig deraf, befales de i dette Vers at takke den Dyre-Gud, d. e. den døde Gron, den store Elskere af Jagten, og de vilde Dyrs Skræk, for deres Sikkerhed paa Sundet.

Ved Aar 900 heed Møen, eller i det ringeste den Deel deraf, som vender mod Falster, **Fruerland**, som siden ved Phanefiords Sogn skal beviises.

Endnu Aar 1100 var den efter Hr. Hoffmanns Beretning deelt i 3 Der, som da heed **Eenebærland**, **Jomfrueland** og **Høie-Møen**. Men da Eenebærland og Høie-Møen er eet, og Jomfrueland er alle Møens Ders almindelige Navn, henfalder dette Foregivende af sig selv.

Møens Navns Alde.

Ellers har den allerede Ao. 1164 haft dette Navn, som sees af Kong Waldemar den 1stes Brev, hvori han giver noget Gods paa Møen til Ringsted Kloster, i Dån. Bibl. St. 3. p. 134, hvori disse Ord findes: Nos autem non minori debito astricti, quam ceteri anteceſſores noſtri, illi etiam Eccleſie offerimus —— tres manſos & dimidium in MOEN, thi MEON et nok en Trykfeyl. I Knutlinga Saga findes og disse Ord: **Laland, Alsey, Erse, Thorslund, Kongsland, þessar fimt eyar eru under Byscup a Fione. Maun og Falster eru under Byscup a Sioland.** Zwerg. Stell.

Cler.

Cler. p. 10. See og et gammelt Brev af 1137 ved Borre Sogn.

I et Haandskrift har jeg fundet, at Moen i de ældste christne Tider laae under Biskoppen af Falster, som boede paa Søerup Slot. Denne Biskop findes ingensteds omtalt, med mindre det skulde være Biskop Ottinkar Hvide i Ribe, som drog omkring paa de Danske Øer, og omvendte Indbyggerne.

Beliggenhed. Denne Ø ligger i det Baltiske Hav, mod den sydostlige Kant af Sielland, lige over for Præstøe, og henhører i det geistlige under Biskoppen i Sielland, ligesom den forhen laae under Roeskilde Bispestoel. Fra Sielland skilles den ved et lidet Sund, kaldet Ulfshale, hvori ligger nogle smaae Øer norden for, Nyord, Lindholm, Langøe og Farøe. For Vesten ligger Bogøe; for Sønden, Gronssund, Falster, Terrøe og Manøe; for Sydost Pommern; for Østen det Baltiske Hav, og for Nordost Skaane. Fra Østen til Vesten er den 3 Miile lang, og en Miil breed, dog sommesteds kun en halv Miil. Høyden er 55° 10'.

Størrelse.

Landet ligger høyt og biergagtigt, som Erasmus Lætus rettelig anmærker Naut. Lib. 3, hvor han siger:

\- - - - - - celsam
„ Mox cœlo videas inferre cacumina Monam,
„ Tergoraqve alta sequi, rupesqve attollere ponto,
„ Et procul immani fastigia mittere dorso. "

Denne høye Beliggenhed og den stændige Blæst af Havet, giør at Luften er overmaade sund.

Moen

Frugtbarhed.

Møen er saa frugtbar som noget Land i Danmark, saa at i et Aar kan derfra udføres 15000 Tønder Korn. De pløye der med Qvæg, som deraf bliver snareſt og lætteſt feedt. Dog er Jorden her tungere end i Falſter.

Høet er meget dyrt, formedelſt Mangel paa Engbund, og Græsgang endnu rarere; thi da all Jorden er god til Sæd, saa pløyes den. Tiørne og Elle er her og ſtor Mangel paa, saa at Bønderne maa giøre deres Gierder af Tang.

Maajord.

I nogle Byers Marker er Jorden hvid og haardagtig ſom Trippelſe, og bliver kaldt Maajord eller Maaleer. Bønderne kalke deres Huuſe dermed, dog er det ey beſtandigt, med mindre det kaages i Kiernemelk. Blandet med anden Jord giver det ypperligt Korn.

En rar Skik.

Indbyggerne have en rar Brug, at naar nogen af Huusfolk blive gifte, gaae de Landet om Bye fra Bye, da hver Mand giver de Nygifte 1 Fkr. Malt, Rug, Byg, Brød ꝛc., ſom af det heele Land er en gandſke anſeelig Brudegave.

Sogne og Hartkorn.

Paa Øen ere 7 Kirke-Sogne: 1) Phaneſiords eller Sønder-Sogn er 403 Tdr. Hartkorn; 2) Stege 491 Tdr.; 3) Kielbye 359 Tdr.; 4) Elmelund 238 Tdr.; 5) Borre 376 Tdr. 6) Maglebye 399 Tdr., og 7) Damsholt 420 Tdr.

Vaaben.

Landets Vaaben er en Fiſk, ſvømmende i Havet.

Øvrighed.

Ved Kongel. Allernaadigſt Reſolution af 29 Martii 1775 ere Møens og Nyekiøbings paa Falſter Amter combinerede. For var Møen og de omliggende Øer eet Amtmandſkab, og kaldtes Møens Amt. For vare her to Herreder, nemlig Øſtre- og Veſtre-

Herred, af hvilke hvert havde sin Foged, hvis Domme gik fra Amtmanden lige til Kongen og Rigets Raad, og i Souverainiteten til Høyesteret. Men siden, uvist i hvad Aar, ere begge Herrederne giorte til eet, og et Landsting oprettet, hvis Domme gik lige til Høyesteret, og indsat en Amtsforvalter, en Herredsskriver, en Ridefoged, en Skovrider og en Skytte; hvilke Betienteres Tal igien er blevet formindsket 1766, da Landet blev solgt. Ellers er der et Rescript af 29 Martii 1681, at Møen skal svare under Siellandsfars Landsting.

Søer. De største Søer ere Borre- og Roddinge-Søer; dog bestaade de af brakt Vand, da Stranden ved høyt Vand løber i dem, og de selv før have været Strand.

Skove. Skove ere her 6, som alle tilhørte Kongen, men bleve solgte 1766. 1) Klintskoven, een Miil lang, $\frac{1}{8}$ Miil breed, bestaaer af store Bøge, lidet Underskov af Tiørne, og Mængde af Enebærriis, og ligger yderst Østen paa Landet. 2) Norre-Skov, $\frac{5}{8}$ Miil lang, $\frac{3}{8}$ Miil breed, bestaaer af unge Bøgetræer og nogle Riiseeger. 3) Sønderskov, $\frac{3}{8}$ Miil lang og $\frac{1}{8}$ Miil breed, har samme Slags Træer, men ey saa gode. 4) Grønved-Skov, nu kun $\frac{3}{4}$ Miil lang, $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{2}$ Miil breed, har kun faa, men gode Eege- og Bøgetræer. 5) Heineden, $\frac{1}{8}$ Miil lang og breed, har faa, men gode Eege- og Bøgetræer. 6) Ulfshalen, eller som nogle urettelig siger, Julsalen, $\frac{1}{2}$ Miil lang og $\frac{1}{8}$ Miil breed, bestaaer af tynde Bøgetræer, nogle gamle Eege, og en stor Mængde unge Linde, hvorfore og det store Vildt heldst opholder sig her.

Færgestæder. Her paa Landet ere 2 Færgestæder. 1) Paa den nordre Ende fra den lille Ø Kooster, hvorpaa kun er et Huus, over

Ulfs-

Ulfshalen til Kallehauge Færge, hvor Færgemanden boer. Her lade Møens Bønder sig sætte over til Sielland, naar de kiøre til Torvs i Kiøbenhavn. 2) Paa Vester-Siden, som er dobbelt saa breedt, nemlig 10 Bøsseskud, over Grønssund til Falster. Færgegaarden ligger paa Møen. Færgemanden heeder Carsten, som, da Kong Friderich 5te var paa Møen 1746, forærede Ham en Hest med Hiortetakker, som var avlet af en Hiort paa een af hans Hopper; men den døde, førend den kom til Kiøbenhavn. Bønderne i Damme sætte over til Bøgse, og derfra til Falster ved Sarsøe.

Slotte.

Paa Møen har været 6 Slotte, nemlig: 1) Klintens Slot Ao. 740. 2) Huns Slot Ao. 772. 3) Kogse omtrent Ao. 900. 4) Borg, ødelagt 1510. 5) Elmelund, afbrudt 1696. 6) Stegeborg, ødelagt 1534.

Herregaarde.

Herregaarde have her været 8, men ere alle nu ødelagde. 1) Enkebolle. 2) Horsted, som Wieland urettelig kalder Holted. 3) Skovhuuse. 4) Søegaard, som nu er Damsholte Præstegaard. 5) Borre, fra 1510 til 1685. 6) Hierteberg 1420. 7) Westud 1420. 8) Speilsbye 1420. Nu er ved Aalebek i Borre Sogn opbygt en nye Gaard.

De smaae Øer omkring Møen skal allersidst tales noget om.

Stege Kiøbstæd.

Den eeneste nu værende Kiøbstæd paa Møen er Stege, som har sit Navn af de Steege, d. e. Stager eller Pæle, hvorpaa den er opbygt, thi før var det idel Strand, førend denne Dæmning sammenbandt Jedderøe og Fruerland. Naar, og af hvem den er opbygt, er ubekiendt, dog er den vist een af de allerældste

i Danmark. Dens Vaaben var 3 Taarne paa et Skib med 3 Porte, vendende mod Østen, men fra Ao. 1200 har det været 3 Taarne inden for en Ringmuur.

Kirke. I Byen var tilforn 2 Kirker. Den eene, som nu ey er meere, heed St. Giertruds Kirke, og laae sønderst i Byen ved Voldene, af hvis Levninger, da den af Svensken Ao. 1658 blev ødelagt, den nu staaende St. Hanses Kirke blev forøget med et nyt Chor, 90 Skridt lang og 30 breed, hvortil Kong Friderich 3die gav 1800 Daler.

Orgelværket er opsat 1589, og kostede 300 Daler, som Indskrifter. denne Indskrift viiser:

Der mand screff Tallit her neden staar
Efter Christi Byrd oc Födsels Aar,
Er dette Arbeyt först giort af nytt,
Med sin Prydelse oc Bekostning flytt
iii C Daller det kosted vell
Gud verre dem god alle, som hialp till.
1. 5. 8. 9.

I Pontoppidans Marm. Dan. Addend. p. 310, staaer 3 Daler, og Aarstallet feyler. Derimod sætter Conference-Raad Hoffmann Fund. Tom. 8, p. 516, M C Daller.

Sølvkanden til Alteret er givet af Ritmester Georg Mohr og Sognepræsten Mag. Hans Wiborg 1699. Den veyer 134 Lod.

Daab. Daaben er meget zierlig med Sølv-Dobefad, givet 1721 af Amtmand Moltkes Frue.

Paa

Paa een af Klokkerne staaer 1182, som nok er den ældste her i Riget; thi hvad Torchildstrup Klokke i Falster angaaer, som siges at være fra 1006, da meener jeg at den er fra 1291, og læser dens meget vanskelige Indskrift saaledes: Anno. dni. mlleſimo. ducenteſimo. nonegeſimo. I. help. iheſus. maria. Oluf Sparre. Klokker.

Paa en gammel Ligsteen for Alteret læses følgende: Gravskrifter.

Oluf oc Mouritz Bille ligger her vnder denne Steen begravede Ao. 1534.

Over Etatzraad og Amtmand Moltkes Begravelse staaer denne Indskrift:

Jobs 19 Cap. 25 og 26 Vers.
Jeg veed at min Frelsere lever &c.
(Her staae deres Vaabener.)
Ao. 1721 haver Kongel. Mayestæts Etats-Raad tillige Amptmand over Möen, CASPAR GOTTLOB MOLTEKE, ladet forfærdige denne Begravelse, og samme Tiid givet til denne Stege-Kirke 50 Rdlr. for Steden, saa og 100 Rdlr. for dessen Vedligeholdelse, med de Vilkor, at ingen anden end hans og Frues Liig der maa indsættes, ey heller maa selges af deres Arvinger, Kirkens Patroner, eller nogen anden.

Herunder staaer bemeldte Etatzraad Moltke, som dode 1728, i en zinkelig Kobber-Kiste, og hans Frue, som dode 1759, i en Marmor-Kiste, som blev færdig 1764.

Gaver til Kirken. Denne hans Donation er dateret den 22de Martii 1721. Herforuden haver Kong Christian 5te Ao. 1670 bevilget Kirken Jordskylden af nogle Huuse i Stege, som den fra gammel Tild haver haft, og aarlig beløber sig til 2 Rdlr. 1 Mk. 2 Sk.

Skoler. Ved den vestre Ende af Kirken stod den forrige Latinske Skole, som 1701 blev ophævet, og i den Sted en Navigations- samt Skrive- og Læse-Skole oprettet, see Forordningen af 8de November 1701, og Fundationen Hofm. Tom. 10. p. 92, af Dato 29de April 1702. Regne- og Skrive-Skolen laae paa samme Sted, som den Latinske Skole før var, men for Navigations-Skolen blev bygt et nyt Huus, hvortil Kong Christian 5te gav 2000 Rdlr.

Skrive- og Regne-Skolens Capital var 1742, da den blev ophævet, 1680 Sldlr. Professoren med Disciplerne bleve da forflyttede til Kiøbenhavn, og Skolens Midler henlagt til et Tugthuus. Tugt- og Manufactur-Huus, oprettet 1743, hvorpaa holdes en Fabrikør, en Skriver, og en Spisemester, og alle Slags uldene og linnede Vahre forarbeydes af 30 til 40 Lemmer.

Consumtion. Stege Byes Consumtion, Folke- og Familie-Skat var

1758 til 1760 aarligen	1305	Rdlr.	
61 " 63 "	1415	"	
64 " 66 "	1400	"	

Fra Stege blev 1767 udført for 516 Rdlr. 4 Mk., men indført for 1411 Rdlr. 4 Mk 10 Sk., saa Byen altsaa tabte 895 Rdlr. 10 Sk.

Her

Folkemængde.

Her vare 1773 følgende Haandværkere:

Bagere	3.	Hattemagere	2.	Sadelmager	1.
Bildthugger	1.	Haarskiærer	1.	Skoemagere	11.
Bødkere	2.	Kandestøber	1.	Skrædere	6.
Dreyer	1.	Kleinsmede	3.	Skibstømmermester	1.
Garvere	4.	Mollere	3.	Slagtere	3.
Glarmester	1.	Muurmestere	2.	Tømmermænd	2.
Grovsmede	2.	Pottemagere	2.	Vævere	5.

Da var i Stege 850 Mennesker, foruden Fangerne i Tugthuset, og 183 Huuse og Gaarde.

Øvrighed.

1461 nævnes i Danske Magazins 14de Hæfte p. 9 & 10, to Borgemestere udi Stege, Boo Skelwis og Per Rawn, da Hr. Christiern var Sognepræst. 1701 har Byen endnu haft en Borgemester og 3 Raadmænd, see Forordningen af 8 Nov. 1701, men nu er her kun en Byefoged, som 1736 den 1 Febr. har faaet Bestalling paa at være eeneste Øvrigheds Person i Byen.

Privilegier.

Raadhuuset stod paa Torvet, og blev 1658 af de Svenske ødelagt, og samme Tiid ere Byens Privilegier forkomne, blandt hvilke og skal have været dette, at ingen maatte uden Borgernes Villie, under de medhavende Vahres og Skibes Forliis, der drive nogen Handel, og at Rødsteens Mark, hvori aarligen kan saaes 160 Tdr. Korn, hvilken Kong Christian 4de skienkede hertil 1632, skulde tilhøre Byen, imod at Indbyggerne skulde med Steen opbygge deres Huuse. Samme Tiid bleve de af Borgerne bekostede Malm- og Jern-Kanoner, ogsaa Byen fratagne.

Marker.

Til Byen ligger Rødsteen-Mark, hvorpaa for har staaet et lidet Capel, som endnu St. Hans Dag besøges af de Syge,

og

og sønden for samme **Mollemarken**, der deels hørte til Kongen, deels til Stege Præst. Paa den søndre Ende heraf var nede i Jorden en Sommerskoele for Byens Børn, hvoraf den Ager, hvorpaa den stod, endnu kaldes Skoelestykket. Denne Molle-Mark deeles i 3 Deele, hvoraf den næst Byen kaldes saa af de Moller, derpaa ligge. De andre ere **Biørnehois-Marken** og **Riismarken**, eller **Danneriis**, hvorpaa er en Høy, kaldet **Østerhøy**, om hvis Indbyggere fortælles utroelige Ting.

Byeting. Byetinget holdes paa Raadstuen hver Tirsdag.

Marked. Markedet holdes aarlig den 8de, 10de eller 12te October.

Lods. Byen har sin egen Lods, for Havnens farlige Indfarts Skyld.

Fattige. Til Stege Byes Fattige ere følgende Donationer anførte af Conferenceraad Hoffmann Tom. 8.

a) Admiralitets-Raad Geert Træschou givet den 26 Julii 1686. 60 Sldlr., som nu ved Renternes og andet Tillæg 1742. var 100 Sldr.

b) 1709 havde Byens og Sognets Fattige samlet 200 Sldr., som bleve deelte, saa at Byens fik 100 Sldr., som blev sat paa Rente.

c) Hans Ullemark og Hustrue ved confirmeret Testament givet 50 Sldr.

d) En Uangivet givet 100 Sldr.

e) En Samling af 3 Oplæg og Overskud af Renten 1742, 92 Sldr.

Altsaa faaer de Fattige:

1) Renten af disse 442 Sldr.

2) Af

2) Af Stege Byes Accise 6 Sldr.

3) Mathias Davidsens Enke givet et Huus med 5 Skpr. Land i Nyemark, og en Eng i Ulfshalen, som skal sælges efter hendes Død.

4) Byefoged Jens Ponic og Organist Jørgen Lund givet et Huus af 4 Fag, med en Kakkelovn, til fattige Borger-Enkers Boelig 1736, dog at de Fattiges Casse skal lade det reparere.

Byens Nordredeel er nu meget forfaldet, men her er en god Havn for smaae Skibe paa 7 a 800 Tdr. Imedens Seyladsen varede, har her været endeel velhavende Familier, men deres Tal er nu mærkelig formindsket. Havn.

Slottet Stegeborg, som i gamle Dage haver haft sit eget Gilde, i hvis Segl stod: Convivium S. Kanuti Ducis de Stecheborg, laae ved Byens søndre Side, og var heelt opbygt af brændt Steen, omgivet med en Muur, og prydet med et anseeligt Taarn, som næsten var saa høyt som Kiøbenhavns Slots-Taarn. Fra dette Slot kunde man gaae til Øster- og Vester-Herred over en Broe, som var lagt over Vandet. Det er ombygt af Kong Waldemar 3die, i Aaret 1406. Slot.

Slottets Vaaben har været en blot udstrakt Arm, som en Bølge skar midt over, med Overskrift: Manus Petri. Dette Segl er fundet af Mag. Hans Wiborg i Elmelunde Kirke, da Hr. Hans Smittes Grav blev opkastet, tilligemed et større, forestillende et Fruentimmer, seylende i en Baad, med Overskrift: Dorothea Kongerick concubin. Hun var Kong Erik Pommers Medhustrue, og boede paa Stege Slot. Vaaben.

Historie.

Nu vil jeg begive mig til Byens og Slottets Historie, og deriblant anføre, hvad mig om Landets øvrige Historie er bekiendt.

I Aarene 1167 og 1168 maae Møeboerne have giort Slaverne noget stort Afbræk; thi 1169 vilde de herind. Erke-Biisp Absalon bestilte Speydere til Møens Klint, og fik at vide, at det skulde gielde Møen, og at Slaverne vilde sætte deres Fodfolk i Land nord paa, deres Rytterie sønden paa, og lægge deres Skibe ind i Kielbye Bugt, saa at Indbyggerne paa ingen Maade skulde undflye. Absalon reyste til Cozta, maaskee Kogsebye, og siden til Falster, at de ubehindret kunde lægge deres Skibe ind i foromtalte lille Bugt, og han der indslutte dem. Sax. L. XIV. p. 304 seqv. Da de Hedenske Slaver nu kom ind i Grønssund, forgreb de sig paa et Crucifix, som var opreyst paa Strandbredden, maaskee paa Møen, hvilket Saxo tilskriver deres slette Lykke i Slaget og paafølgende Skibbrud. See Pont. Annal. Eccles. Dan. Tom. 1. p. 409.

1222 bleve Møenboerne tilligemed andre Provincer ufrie, og maatte give alle deres Drengeborn, fødte og ufødte til Trælle, fordi de efter Kong Svends Raad sloge deres Konge ihiel. See Hr. Conferenceraad Koefod Anchers Lov-Historie Tom. 1.

1247 satte Kong Erik 5te Plougpenning sin Halvbroder, Hertug Knud af Blegind, fangen paa Stege Slot, fordi han holdt med Hertug Abel, men den Lybske Flode beleyrede Slottet, og giorde ham ledig. Hvf. p. 215.

1253 blev Stegehuus indtaget af Henrik Meldorp eller Emeltorp, Kong Christopher 1stes Fiende.

1268

1268 fik Byen Kong Erich Glippings Brev paa Friehed at bruge Skoven og Græsningen omkring Byen, som de havde haft den i hans Farfaders, Waldemars, Tiid. Dette Brev er confirmeret af Kong Christopher 2den 1321, af Kong Erik Pom. 1410, af Kong Christopher 3die 1447, og af Kong Hans 1483.

1288 efter Nyekiøbings Beleyring seylede Marsk Stig selv til Kongen af Norge under Amager, feria qvinta ante Petri ad vincula; med ham fulgte Otthin Hestekorn. Om Løverdagen derefter seylede de alle til Gronssund, sammesteds en heel Dag og Nat stormede de til Stege Slot, Hertug Witzlaff af Rygen tilhørende, for Brudeskat, og mistede der mange af deres Folk, Hvf. p. 300. Det Stege, som omtales Ao. 1300, at Grævv Geert af Holsteen og Skouenborg haver kiøbt det af Hertugen af Lyneborg og Brunsvig, Hvf. p. 316., er ganske forskiellig fra Stege paa Møen, og er et Sted i Fyen. See og p. 508.

1310 Palme-Sondag til Ribenitz er skeed et Fordrag imellem Kong Erik Menved og Hertug Witzlaff af Rygen, hvori findes disse Ord: Først at vi have efterladt Hertug Witzlaff Halvdeelen af Lante Gnoyen, for den Tiltale han havde til os, om Møen, ok alt andet undertagendis hves han hafuer pantet i Danmark. Forskreffne halffue Land Gnoyen skal Hertug Witzlaff haffue i Pant for 2000 Mk. purt Sølv. Og i Slutningen: Derimod efterlader Hertug Witzlaff hannem alt Gods i Danmark Kongen paataler, undertagendis hves hannem pantsat er. Hand skal og afstaae Møen hans Hustrues Medgift, naar os lyster fornefnde Land at indløse, som er særdeeles forvaret og undtagen, ikke udi de 2000 Mark Sølv at skulde indregnes, Hvf. p. 348.

1315 oplod Hertug Witzlaff Stevns og Bieffuerskovs Herreder, Møen og Kioge, som han havde i Pant af Kongen og for Brudeskat, og casserer alle de Breffue han og hans Forfædre derpaa haffde haft. Hvf. p. 379.

1315 til Stege paa vor Frue Dag giorde Kong Erik Mendved en Anstand mellem Grøv Geert, hans Svoger af Rendersborg, paa den eene, og de Dytmersker paa den anden Side, at om hvis Kiv dem haver været imellem, og Trætte, skulde der være en Anstand til Hellig 3 Kongers Dag, som ubrødeligen skulde holdes. Hvf. p. 379.

1318 die Calixti i Wordingborg giorde Hr. Niels Olufsen Marsk, K. Erik Mendved Regnskab for al Indtægt og Udgift. Da pandtsatte Kongen ham for hvis han skyldig blev, Verneminde, Stegeborg og Glambek for 694 Mark puri argenti, It. 907 Mk., 6 Brepenge, 37376 Mk. i Slaviske Penninge at betale til Lybke. Om nogen vil belægge ham, eller hindre i disse Fæstninger, skal Kongen staae ham bi. For hans Tieneste vilde han give ham 2000 Mk. Colnisk, og derfor skal han sætte ham 20 Tydske Riddere til Vissen. Hvf. p. 407.

1322. Søndagen for Margrete, til Stege er skeet et Fordrag mellem Kong Christopher 2den og Grøv Geert af Rendsborg, som da forskrev sig til Kongens Tieneste, Hvf. p. 419.

1341. Viti og Modesti Dag giorde Kong Waldemar 3die en Accord med Biskop Jens Nyborg af Roeskilde, hvori han indrømmede ham Soeborg Slot og Holmboe- Strøe- Ljunge- Jurlunde- og Skippings Herreder med Kiøbstæder og Halsnæs, som skulde være til Vederlag og Forsikring for Kiøbenhavn,

Ama-

Amager og Biſpetienden paa Rygen og Moen, ſom Biſpen havde forundt ham til en Hielp Rigens Lande, med at indløſe, og Kongen havde derpaa af andre laant og optaget 7000 lødige Mk. Alt dette ſkulde Biſpen beholde til Kongen kunde indløſe det, da ſkulde og Kiøbenhavn, Amager og Biſpetienden tilbagegives. Kiøbenhavns Sælſkabs Skrifter, Tom. 4. p. 182.

1348 da Kong Waldemar 3die kom tilbage fra det hellige Land, foreholdt han Græverne, de vilde lade hannem Nyborg op, og halvt Fyen, derimod vilde han pantſætte dennem Stege, og det andet fornøye i Penninge.

Samme Aar til Nebbe, Mariæ Magdalenæ Dag, ſkeede en Forhandling med Grev Henrich og Grev Claus om de 41000 lødige Mk., ſom Fyen ſtod for, hvilken Kongen vilde løſe. Forſt vilde han antvorde dem Stege for 5000 Mk., derimod ſkulde Niels Jure være frie for den Eed, han havde foret Græverne, Nyborg til troer Hænde at holde. Herrerne ſkulde antvorde Niels Jure Nyborg til St. Olai Martyris Dag; Han vil antvorde Hartvig Krummedige, Henrik Glisſing og Ditlof Venſin, Stege inden en Maaned, og ſkaffe Henneke Hummersbyttel derfra med hans Selſkaff. De ſom Stege annamme, maa tage derind ſaa mange deres Venner dem lyſter. Denne Handel blev og af Græverne fulddragen og ſamtykt, Hvf. p. 496 ſeqv.

1353 lod Peder Degn ſig troelove til Oluf Ebbeſens Datter; hun foragtede ham, tog en ringe Mand Santeke, og holdt Brylup med ham paa Moen, hvorover kom ſtor Uenighed mellem deres Slegt og Venner, Hvf. p. 506.

1354 var Kong Waldemar til et Bryllup paa Møen, Hvf. p. 509, og Aaret derefter holdt han Tornering i Stege.

1429 forærede Frue Elsebe Hartvigsdatter noget Gods paa Møen til Helliggeistes Kloster i Kiøbenhavn. Herom see Pont. Ann. Eccl. Dan. T. 2. p. 551.

1448. Ved Kong Christian 1stes Valg maatte Hertug Adolf af Slesvig reversere sig til Biskoppen af Roeskilde, at i Fald Valget gik lykkeligen, skulde han være ham ansvarlig til Kiøbenhavn for Rigets Raad; da løste han ham og Møen, som Christian 1ste selv siden stadfæstede.

1456 har Kong Christian 1ste residered paa Stege Slot, D. M. T. 3. p. 206.

1457 afbrændte Stege mestendeel, men 1487 var den igien opbygt, for det meeste af Egetømmer, Muur- og Kridsteen, og Huusene tækkede med Skiefersteen, af hvilken Bygning Wieland vidner endnu 1721 nogle at have været til.

1481 kom Kong Christian 1stes Brev, hvori, under Vahrenes Forliis, forbydes Fremmedes Forprang med Møens Bønder, Stege Borgere til Skade.

1507 udgik Kong Hanses Brev, at Møens Bønder ey maatte føre deres Korn og Qvæg til Tydskland, men til Stege Marked.

1510 skiændte og brændte Lybekkerne paa Møen, og ødelagde Borre, men da de vilde bestorme Stege, bleve de tillige med deres Anførere Storteboll, som Holberg D. R. H. Tom. 1. p. 842 kalder Sorteball, den 1ste Junii afslagne.

1521

1521 gav Kong Christian 2den Frieheder for Sielland, Lolland, Falster og Moen, som ere indførte i D. M. Tom. 3. p. 295.

1524 udgik Kong Friderich 1stes Brev, at Præster, Fogeder og Bønder ey maa drive Kiøbmandskab, uden til deres Huuses Behov. Borgerne bedes tillige for deres egen Velfærds Skyld at skaffe sig en god Rustning imod Rigets Fiender, imod hvilke Kongen lover troelig at staae dem bi.

1527 var Stege og Naskov ansat for et Skib med 60 Knægte mod Kong Christian 2den.

1533 blev Stege Bye mod Norden og Østen forsynet med Volde og Graver, og overalt med en Ringmuur, Hvf. p. 1077. Den øvrige Deel beskiermes af Havet, som derfra løber i en Bugt ned til Kieldbye.

1534 havde Hr. Anders Bilde indlagt 4 Riddere og 4 Borgere paa Slottet i Slotslov; da kaldte Borgerne Ridderne uden for, ligesom de vilde tale med dem, og dræbte dem tilligemed Slotsfogden Hans Stisen. Derpaa nedbrød de Slottet, som siden ey er blevet opbygt. Herfor bleve deres Borgemestere og 3 Raadmænd halshuggede, hvis Pandebeen da skal være blevne indfæstede i Kirkemuren, som gaaer bag Alteret, og er der endnu at see i Frue Schiønnebolles Begravelse.

1535 fik Byen Grev Christophers Brev paa Kong Christian 2dens Vegne, at dens Borgere maatte annamme Neshale og Neshalefang med alt Tilliggende, til evig Tid.

1582 kom Kong Friderich 2dens Brev at Bønderne skulde sælge deres Vahre i Stege, og Borgerne der holde godt Arreltorv.

Samme

Samme Aar udgik Kong Friderich 2dens Brev, at siden Fiskeriet og tillige vederhæftige Borgeres Tal aftog, blev Restantzen af Byeskatten eftergivet, og den i Fremtiden formildet til 100 Mk. efter Myntens forrige Værdie. Dette Brev er confirmeret af Kong Christian 4de ved hans Regierings Tiltrædelse 1596.

1585 kom Kong Friderich 2dens Brev, at ingen fremmede Kiøbmænd maae ligge i Grønssund, og handle, Stege Bye til Skade.

1627 fik Byen Kong Christian 4des Bevilgning at Magistraten maae lade indhegne til Sædeland eller andet Brug, saa meget af næstliggende Overdrev, som de Kongel. Commissarier tilsagde.

1632 fik Byen Rødsteen Mark, hvori kan saaes 160 Tønder Korn.

1643 den 20de Maji fornyede Kong Christian den 4de Sorøe Academie, ved et Diploma, som læses i Pont. Ann. Eccl. Dan. Tom. IV. p. 353 — 371, hvorudi Høyssamme Konge giver til Professorernes Enker Konge-Tienden af Stege paa Møen, Store Heddinge, Alsted og Fienisløse i Sielland.

1651 giorde Møenboerne et stort Oprør for Korn-Tiendens Skyld, da næsten alle Gaardmænd indfandt sig i Kiøbenhavn for at protestere derimod, foregivende, at de i 70 Aar havde været frie derfor, men forgieves; thi 13 af de Halstarrigste bleve satte fast, dog kun saa løselig, at de fik Leylighed at undvige, og dermed stiltes denne Larm.

1657

1657 blev endeel af Moens Kirkegods lagt til Christians-havns Kirkes Bygning. Holb. Danm. Stat p. 485.

1658 blev Stege indtaget af de Svenske, som ødelagde Raadhuset og St. Giertruds Kirke. Kong Carl Gustav agtede da at opbygge Slottet igien, men mistede Landet, førend han fik det iværksat.

1659, da Borgerne den heele Vinter havde lagt paa Vagt, og tilligemed Bønderne og et Compagnie Soldater, som de havde faaet fra Kiøbenhavn, under Hr. General Hans Lovenhielms Anførsel, havde holdt Vandet aabent fra Ulfshalen til Grønssund, som er over halvanden Miil, og Fienderne søgte at komme nærmere, bleve de af Møenboerne under Commandant og Oberst Hr. Just Ebbel slagne, indtil endelig heele Landet Trinitatis Søndag blev indtaget. Imidlertid kunde dog de Svenske ey andet end høyligen rose Indbyggernes Tapperhed. Lovenhielm blev Ridder af Dannebroge 1682, døde 1699 den 2den Martii. Ebbel døde som Commandant i Skielskiør 1700, den 8de Aug.

1695 den 8de Dec. gav Kong Christian 5te Stege og Bøgeø nye Privilegier.

1699 den 21de Febr. blev Vorned-Rettigheden paa Møen ophævet af Kong Christian 5te.

1701 den 22de Febr. er Land-Militzen oprettet.

1721 bleve Kongens Skoler, som her paa Landet ere 12, opbyggede.

1740, Natten efter 3die Pintzedag, brændte nogle af de beste Kiøbmandsgaarde i Stege.

1746, den 17de Jan. reyste Kong Friderich 5te som Kron-Prinz til Møen, og opholdt sig der i 8 Dage.

1766 blev Landet solgt til private Personer.

1774 den 23de Maji afbrændte Stege mestendeels, da henved 112 Huuse og Gaarde bleve lagde i Aske.

Landsbyer. Til Stege Sogn henhøre 11 Landsbyer. 1) Hovedskou. 2) Udbye, hvoraf Halvparten tilhører Wartou Hospital, og hvortil Mag. Morten Rosenberg, Sognepræst i Stege, gav 1700 den 11te Dec. 70 Rdlr. til de Fattige: I henseende til den Kierlighed som de got folk i Udbye altiid har viist til deres Sieleförgere. 3) Svensmarke. 4) Tovelde eller Tibølle, hvorved er en Kilde. 5) Bitzinge. 6) Lindemark, hvor Herredstinget holdes hver Mandag i et dertil opbygget Huus. 7) Nybølle. 8) Lind. 9) Eblenæs. 10) Tiornemark. 11) Nyegaard, hvor Etatsraad Moltke har bygget en Lystgaard, hvori Amtmanden boer.

Den Kooster. Havet, som gaaer op fra Nyssebek, danner en liden Ø kaldet Kooster, hvorpaa er kun et Huus. Denne Ø er ved en Trøbroe hefted til Landet.

Fattige. I de Fattiges Protocol for Sognet staaer, at deres Hovedstoel 1742 var 400 Sldr., men hvoraf de ere samlede, vides ey.

Præster. Sognepræsterne i Stege, saavidt man derom er vidende, have været:

1. Hr. Christiern 1461.

2. Mester Hans Moenbo, Præst i Stege og Provst paa Møen 1513, var siden Kong Christian 2dens Hofpræst, og tog ud

af

af Riget med ham 1523 den 20de April. Siden blev han Cannik i Wiborg, og døde 1557 den 14de Maji. Gift med Clara Ambrosii Datter, uden Tvivl en Datter af Borgemester Ambrosius Bogbinder. Hun døde 1562 den 19de Augusti. Han var af Adel, og noget nær af den Niels Nielsens Afkom, som blev adlet 1433. craftino S. Laurentii, thi Vaabenet kommer næsten overeens. Af denne Slægt døde 1770 Commerceraad Christen Jensen Moenboe til Knivholt.

3. Mag. Iver Bertelsen eller Bartholin. Først Professor Pædagogus fra 1558; da han ey kunde forliges med sine Colleger, saa at de 1561 den 3die April lode ham vide, at han inden St. Hans Dag maatte see sig om anden Leylighed. 1562 vilde de give ham 60 Daler for at læse Virgilium, og vilde han ikke for det, maatte han reyse hvorhen han vilde. Samme Aar blev han Præst i Stege. 1565 den 22de Jan. blev han efter Kongel. Befalning tiltalt, fordi han havde udeladt Exorcismum i Daaben, og først dømt til at døe, og siden sat i et meget haardt Fængsel paa Sorøe. Men da Kongen engang kom derhen og hørte Bartholins lærde Tale, gav han ham strax nye Klæder, og giorde ham til Abbed og Befalingsmand over Sorøe og Ringsted Klostere 1571, i hvilken Betiening han døde 1583 den 28de Sept., og er begravet i Ringsted.

4. Mag. Niels Pedersen. Først Sognepræst i Loderup i Skaane, omtrent 1556, siden Provst paa Møen og tilsidst Superintendent i Sønder-Jylland, har samlet paa Latin de Cimbrers og Gothers ældgamle Herkomst, som blev oversat og trykt i Kiøbenhavn 1706, 8vo af L. W.

5. Mag. Andreas Foss. Er det ham, som 1582 blev Biskop i Bergen, maa han have været her ved 1580.

6. Hans Jensen Jersin 1649.

7. Hr. Hans Danielsen Gimsøe, Præst i Wisbye paa Gulland, og siden her Aar 1690. Døde 1693. Gift med Maria Margrethe Bager.

8. Mag. Morten Reenberg, kaldet hertil 1693, tog Magister-Graden 1694 den 16de Maji. Blev Sognepræst til Hellig-Geistes Kirke 1709 den 6te Sept, og til vor Frue Kirke 1720. Døde 1736 den 23de Febr.

9. Mag. Hans Wiborg, som paa Latin har skrevet en Beskrivelse over Møen, oversat af Hr. Jens With, Sognepræst til Kieldbye, udgivet paa Alexandrinske Vers 1722, 4 Ark in Qvarto, af Jens Kaalund Christiansen, Rector i Stubbekiøbing.

10. Mag. Jørgen Huulbeck blev Provst paa Møen 1710.

11. Hr. Nicolai Jæger.

12. Hr. Johannes Friedenreich.

13. Hr. Lauritz Gram, var først Sognepræst til Emmerslev, under Skakkenborg Grævskab, blev siden den 9de Dec. 1757 Professor Theologiæ og Sognepræst i Sorøe, og den 4de Sept. 1759 Provst paa Møen. Han var og Professor Theologiæ ved Kiøbenhavns Universitet, og døde den 11te Martii 1775.

14. Hr. Jacob Johan Lund.

Af Borre Sogns Kongetiende faaer Sognepræsten 8 Tdr. Rug og 8 Tdr. Byg, som betales af Tiendens Fæstere, i Steden for Tienden af Ladegaarden, som 1685 blev nedbrudt. Gaver til Præsten.

Til Præste-Enker har Peder Træskow 1709 givet 100 Sdr., som nu er voxet til 200 Sdr. Til Præste-Enker.

Capellanen har fra over 100 Aar siden haft 3 Skpr. Sædeland, og en Eng, hvorpaa kan høstes et Læs Høe i Nyemark. Til Capellanen.

Af Rectores vides ikkun Mag. Mikkel Pedersen Zimmermann, ellers kaldet Bundtmager, fød i Kiøbenhavn, Rector i Stege Skole, og siden Conrector i Lund. Derefter reyste han udenlands, og efter hans Hiemkomst blev creeret Magister 1643. Aaret derefter er han af Jacob Lindenow kaldet til Dronninglunds Sognepræst, hvilket Embede han bekiædte i 34 Aar, og var imidlertid Provst i Jerslef Herred i 14 Aar. Dede 1678 den 28de October, gammel 66 Aar. See Thuras Beskrivelse over Kirkerne i Jerslev Herred, p. 10. Rectores.

Af Fogderne paa Steege Slot vides: Fogeder paa Slottet.

1. Niels Jensen, nævnes i et gammelt Brev af 1420, som forekommer ved Elmelunde Sogn. Han var af Adel.
2. Hans Stisen, ihielslaget 1534 af Stege Borgere.

Da Stege Slot for 500 Aar siden blev repareret, fandt man i Muren en Hovedpande, som var 4 Gange større end sædvanligt, som Kaalund forsikrer.

Til Phanefiord eller Sønder-Sogn, som har sit Navn af Sundet Phanefiord, henhører 9 Landsbyer: 1) Vollerup. 2) Harbølle. 3) Leerbek. 4) Tostenæs. 5) Vindebek. 6) Dammø. 7) Kogsebye. 8) Bremad. 9) Astebye. Phanefiord Sogn.

Kirke. Ved Sundet ligger Kirken paa Marken en fierdendeel Miil fra Præstegaarden. Fra den lod Biskop Niels Hvid føre en meget smuk hvid Marmorsteen til Lund, hvilket blev meget ilde optaget af Kongen.

I Egnen ved Vollerup er en Høy, kaldet Præstebierg, hvori formodentlig de Hedenske Præster ere begravede, hvorfra man kan see over til Sielland og Falster; ved Rødderne af dette Bierg vælder en Kilde, som om Sommeren er kold, og om Vinteren lunken, og skal være meget god for Modersygen. I denne Egn er af en Præst, Hr. Johan Schytte, fundet en rund Leer-Urne med et Spyd og en Kobberdolk, som blev leveret Leensmanden Peder Basse, ligesom der og i Kieldbye Sogn skal være fundet en saadan firkantet Kobber-Urne og en Guldolk. Wolf. Enc. R. Dan. p. 555, siger, at her er fundet en Kobberkniv, en Guldkaarde og et Spyd.

Tæt ved Damme er en stor Høy, som Kong Friderich den 5te 1746 var inde i og besaae, da deri forefandtes 2 hvittede og sandstrødde Stuer og en Jern-Kakkelovn.

Hr. Truels i Kogsebye. I Kogsebye har ved Aar 880 eller 900 boed den mægtige Ridder Hr. Truels, hvis 3 Døttre, da de vilde gaae til Horbelof Kirke i Falster, efterdi her paa den Tiid ingen Kirke var paa Landet, bleve dræbte af 3 Røvere, hvoraf den eene var deres kiødelige Broder. Herom har Horbelofs Beboere en gammel Viise, som Pontoppidan omtaler Marm. Dan. Tom. 1. p. 275, og som jeg her vil indføre, efterdi den viiser baade Møens og Falsters gamle Navne, og dog aldrig før er trykt. Voldene og Graverne om hans Slot kan endnu sees Spor af. Viisen lyder saaledes:

1. Hr.

1. Hr. Truels han boede sig ude ved Øe, Langt ude ved Fruerlands Øe, Saa høviske haver han Døttre tre; Men Silke drager de Roser.

2. Frue Mettelild vækker sine Døttre tre, Langt ude ved Fruerlands Øe. Staaer op mine Døttre, jeg vække eder vil; Men Silke drager de Roser.

3. Staaer op mine Døttre, I sover vel haardt, Nu have I sovet jer Froepræken bort.

4. Og have vi sovet vor Fropræken bort, da ville vi giøre vor Høymesse lang.

5. Frue Mettelild slaaer ud deres gule Haar, Hun vidste ey hvor det skulde dem gaae.

6. Hun flætter dem alle 3 til Midie, Den tredie flætter hun meget vel.

7. Saa slaaer hun over dem Kaaben blaae, Til Horbelef Kirke vilde de gaae.

8. Men der de komme i Taastrupe Lund, Der mødte dem tre Roveres Hund.

9. Men der de komme i Taastrupe Riis, Der bleve dem tre Rovere viis.

10. De Rovere gange til Tone, De stemte deres Knive saa brune.

11. De stemmer deres Knive baade brune og blaae, Til (Horbelov) (Aastrupe) Kirke monne de gaae.

12. Da de kom tilbage i Taastrupe Riis, Der bleve dem igien de Rovere viis.

13. En

13. Enten vil J nu være tre Roveres Viv, Eller J vil miste jert skionne unge Liv.

14. Ikke vil vi være tre Roveres Viv, Langt heller vil vi miste vort skionne unge Liv.

15. Den Tiid de havde de to da myrdt, Langt ude ved Broelands Be, Den tredie stod dem saa hardt imod.

Broeland.

16. J giøre det for vores Ære, J giæste Hr. Truels i Qvælde.

17. Det lakket nu sast ad Qvælde, De giested Hr. Truels i Qvælde.

18. Og der drak de saalænge, Langt ude paa Fruerlands Be, De drukke Hr. Truels til Senge.

19. Hør J stolt Mettelild, hvad vi siger jer, Vil J nu love os alle tre.

20. Vel vil jeg love jer alle tre, Maa jeg kun i jere Sække see.

21. Stolt Mettelild i deres Sække saae, Der saae hun hendes Dottres røde Guld laae.

22. J sidde ned og tove lidt, Medens jeg sanker mit Guld i Skriin.

23. Stolt Mettelild ud af Dørren treen, Saa stor en Jernstang skiød for igien.

24. Stolt Mettelild svøber sit Hoved i Skind, Saa gaaer hun i Høyeloft for Hr. Truels ind.

25. Staaer op Hr. Truels, og klæder eder i, De Rovere have vore Dottre myrdt.

26. Hr.

26. Hr. Truels lader raabe over al sin Gaard, Staaer op mine Hofmænd binder Harnisk paa.

27. Binder Harnisk paa foruden Falsk, De Rovere ere saa haarde Halse.

28. Siger mig nu I Rovere her, Hvem eders Forældre er.

29. Vor Fader sendte os i Skolen at gaae, Da blev vi af Skov-Rovere stiaalet bort.

30. Der have vi været i 14 Aar, Aedt vores Brod med Kummer og Sorg.

31. Nu ere de gamle Skov-Rovere død, Nu ere vi gaaet ud at søge vort Brod.

32. Den første Gierning vi have giort, I Gaar myrdte vi tre Jomfruer god.

33. Hr. Truels han svarte, han var vel vee, Ak nu er alle mine Børn forseet.

34. Det var eders Moder I vilde trolove, Det var eders Søstre I myrdte i Gaar.

35. Jeg vil nu give eder Klæder af nye, Saa maa I reyse af Land og Bye.

36. O ney kiære Fader vi ikke vil, Liv for Liv, det hører saa til.

37. De leedte dem foruden den Bye, langt ude ved Argelands Be, Og der maatte Hoved for Klingen springe, Men Silke drager de Roser. Argelands.

38. De to maatte klæde Steile og Hiul, Langt ude ved Fruerlands Be, Den tredie fik Skoven til Skiul, Men Silke drager de Roser.

Den Høy de to bleve steilede paa er østen for Kirken, mellem den og Harbølle. Den tredie sprang ud af Vinduet og undløb; Han forsonede siden sin Synd med en Pillegrims-Reyse, kom siden tilbage, og blev begravet paa Harbølle-Mark, hvor der tilforn har staaet et lidet Liigtræ med et Kors, som kaldtes Pillegrimsteenen, hvorved ere opgravede mange Menneskebeen.

Pillegrim-Steen.

Til en Erindring herom, sees paa Gavlen af Aastrup Kirke 2 Mandshoveder ved hverandre med en dobbelt Stige giort i Muren, og paa Choret et Fruentimmer-Hoved. Paa Herbelef Kirketaarn sees 2 Mandshoveder med et Fruentimmer-Hoved midt imellem. Hoffm. Fund. Tom. VI. p. 157.

Det tredie Sogn paa Møen, nemlig Kieldbye Sogn, var før det første i Østerherred. Kirken heed St. Andreæ Kirke, og deri var vor Frue Alter, som Biskop Jens af Roeskilde 1429 den 15de Junii gav Aflad til, dateret Nyekiøbing i Falster, hvoraf Hans Høyærværdighed, Hr. Biskop Harboe, eyer Originalen. Den er temmelig stor, med Hvælvinger, og har gode Klokker, paa den eene stod 1401, og paa den anden 1428, som 1757 bleve omstøbte, men Skade at ingen har afskrevet Indskrifterne.

Kieldbye Sogns Kirke.

Altartavlen er uden paa med Christi Lidelse, og indvendig med St. Andreas og de 12 Apostler.

Oppe i Choret ved Degnestoelen er en gammel Marmor-Steen, hvor Henning Molteke staaer udhugget mellem 2 Fruentimmer. Af Indskriften maa Pontoppidan have haft en meget slet Copie, da han i Marm. Dan. p. 214 saaledes har udgivet den:

Indskrift.

" Anno

" Anno Domini MCCCXXIII. in die Franciſci
" obiit Dominus Hemmingus Molteke, miles
" ætatis XLVI. Die annuntiationis Mariæ obiit
" Anna Elſebe uxor ſuæ ætatis XLIII (*videntur non-*
" *nulla deeſſe*,) obiit Dna. Chriſtina uxor Domini
" accumbentis. "

Da den dog bør læſes ſaaledes:

Anno Domini MCCCXXVI in die Franciſci obiit Dominus Henningus Molteke miles. XLVI die annuntiationis Mariæ obiit Domina Elſebe uxor ſua, & XLVII obiit Domina Chriſtina uxor Molteke.

Domini Ficconis.

Molteke ſtaaer paa Hiørnet af Steenen oven paa Ficconis. Oven for ſtaaer hans Vaaben, ſom i Henſeende til Hielmtegnet er forſkielligt fra Moltkes nu værende, og i Hiørnerne adſkillige Figurer, i det eene en Skioldmøe, i det andet en Skytte ꝛc. Denne Steen er ſtukket i Kobber, uden Tvivl til Hr. Thuras forehavende Møens Hiſtorie, ſom aldrig udkom, men uagtet al anvendt Umage, har det været mig umueligt at faae den.

Landsbyerne til dette Sogn ere 6. 1) Kieldbyemagle, ſom ligger midt paa Øen, og af Saxo L. XIV p. m. 304 kaldes Kyallbye, d. e. Kiølbye af de Skibe der laae i dens Havn. See foran ved Stege Ao. 1169. Der laae og Græve Chriſtophers Flode, og Havnen blev forſvaret af 2 Skandſer, Gammelborg og Huulehøye. 1721 kaldte Wieland denne Bye Kialdbye. Derved ere 7 Kiempe-Begravelſer og en Høy med en Hule, kal- Landsbyer.

det Hulehøy, hvori Krigsfolk for har skiulet sig. 2) Ullemark, som i Kong Christian 4des Fundatz kaldes Wllemag. Jen Høy herved ere opgravede mange Beenrader. 3) Speilsbye, eller rettere Spidelsby, af Spidel, Spital, Hospital, heri haver 1420 været en Herregaard, see det Brev, som siden indføres. Her har og været et Kloster, og ved Reformationen et Hospital, som 1630 blev lagt til Wartou. Kong Christian 4des Fundatz er dateret den 12te Dec. 1618, hvori opregnes Speilsbye-Klosters Gods, nemlig i Udbye 10 Gaarde, i Speilsbye 4 Gaarde 5 Huse, i Ullemag 5 Gaarde 1 Huus, hvoraf skulde underholdes 8 Senge i Wartou. Nu ere der kun 5, som belægges af Provsten paa Møen. Et Taarn af Hospitalet staaer endnu ved Magt. 4) Kieldbyelille. 5) Tostrup. Paa denne Byes Mark er funden en Flinte-Kaarde 1 Alen lang. 6) Pollerup. See om Kieldbye lidet meere paa Borre Sogn.

Gaver til Præste-Enker.

Til Præste-Enker har Hr. Niels Teilmand, Præst hertil, bygget et Huus af 8 Fag, perpetueret ved Resolution af Stift-Amtmanden Baron Gersdorff og Biskop Hersleb, dateret den 23de Dec. 1747.

Kieldbye, Elmelunde, Borre, Maglebye og Phanefiord Kirker svare hver aarlig 1 Rdlr. til Siellands Stifts geistlige Enke-Cassa, fordi de ere paa Rytter-Districterne, i Følge Kong Friderich 3dies Brev af 24 Dec. 1660.

Elmelunde Sogn.

Det fierde Sogn paa Møen er Hierteberg eller Elmelunde Sogn. Heri har været en Landsbye og Herregaard, som Biskop Absalon har eyet. 1420 blev den kaldet Hierteberg, som sees af dette Brev, D. M. Tom. 5. p. 297.

„ Alle

„ Alle Mæn, som thætte Breff see æller høre læsit, helse wi
„ Hartwich Nielsson og Jechop Nielsson Brothre, Jeens
„ Josepsson af Wæstwth, Magnus Lydikesson, som boor
„ vdi Hiærteberg, oc Ficke Laurensson i Spidelsby, a
„ Wapn, Ewinnelighe meth wor Herre, oc kungøre wi
„ thet meth thætte wort opne Breff, at wi aff ræt Giæld
„ giældskyldighe ære Hetherlich Fadher meth Guth, Bi-
„ scop Jeens af Roskilde og Cappittel i sammestedh fire
„ hundrethe Lybiske Mark i swodan Pænninge, som
„ geffue og gænge ære i Siæland. Hvilke forneffnde
„ CCCC Lybiske Mark, forneffnde Hartwich Nielsens
„ oc Jechop Nielsens Fadher Nyels Jensson, som Fog-
„ het war vppa Steghe i Moon forscreffne Biscop oc
„ Cappittel skyldich war, som the Breff wtwise, ther vp-
„ pa giffne ære. Hvilke CCCC Lybiske Mark wi forscreff-
„ ne æller wore Arwinge wele oc schule betale innen St.
„ Martens Dach nu næstkommende i Roskilde forneffnde
„ Biscop i Roskilde og Cappittel wedh waer gothe Tro oc
„ Sannende = = = Rætgang oc Hiælperæthe
„ oc vden all længer Toffring. Item war thet swo, hwil-
„ cket Guth forbiuthe = = = æy betale innen
„ forneffnde Tidh, som fore er sachd, tha tilbiude wi oss
„ oc wore Arwinge, om wi = = = herforin-
„ nen at komme in vdi Roskilde oc aldrich therwth, for æn
„ forscreffne Biscops oc Cappittels = = = fulkom-
„ melighe gioort ær, oc fornæffnde Pænninge wæl betale-
„ the ære vppa wara weghne. Item loffue = =
„ vppa waer gothe Tro og Sannende, at wi engenlunde
„ wele æller skule pantsætte selghe æller i nogher Mathe aff-

" hende nogher wara Jordegoths, hwat . . .
" Jordegots . . Gotz æller oc Pantegotz, fore
" æn . . . fulkommelighe betalethe ære, som
" . . . vden til the forneffnde Pæninges Betal-
" ning. Oc tilbiude wi oss oc ware Arwinge forneffnde
" Biscop oc Cappittel i Roskilde skatheloes at holde, om
" the nogher Schathe taghe fore war Hemels wanske skyld,
" æfter forneffnde Sancte Martens Dach, som forscre-
" wit staar, forneffnde Biskops og Capittels Ræt
" . . . i thenne Sach taghne ære, wforsom-
" methe i alle Mathe. Alle thisse forscreffne Stycke og Ar-
" tikle loffue wi Hartwich Nielsson og Jæpp Nielsson
" Brøthre, Jeens Josepsson, Magnus Lydikesson og Ficke
" Laurensson meth een . . . oc wore Arwinge for-
" neffnde Biscop Jeens og hans Efterkommere og Cappit-
" tel i Roskilde stadhughe oc . . . Mathe, forscreuit
" staar, widh war gothe Tro og Sannende vden alt Archt,
" Hælperæthe æller Ræætgang oc . . . In cujus
" rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.
" Datum anno Domini MCDXX Vigilia pasche."

Elmelunde Gaard.

Aar 1696 blev Elmelunde Gaard afbrudt, og i dens Sted opbygt 8 Bondergaarde, som nu kaldes Elmelunde Bye. Paa Ermelund residerede Kong Christian 4de 1603, som sees af et Brev, dateret sammesteds den 2den Aug. i samme Aar. See Holb. D. R. H. Tom. 2. p. 593.

Kirke.

Kirken var kun i maadelig Tilstand; men Lehnsmanden Hr. H. Rammel lod den istandsætte og tække med Blye, han lod og deri indrette nogle Begravelser, som og 2 for sig og sin Frue,

saa

saa og zire den med ny Prædikestoel, Alter og Pulpitur. Kirken ligger høyt, saa at derfra kand sees til Faxøe og andre Steder i Sielland, og tiener de Søefarende til Kiendetegn. Her er og Hr. Eggert Ulfeld til Elmelunde og Frue begravne. Paa Elmelunde Kirkegaard er en Høy, hvori Degnen Mathiesen gravede, og fandt en liden Kiste af Teglsteene, hvorudi laae en grøn Sten med Hvidt og Guult spettet, 2 Fingre lang, og tre Fingre bred, som Mag. Engel Luciæsen i Vorre fik af Degnen.

1759 den 20de April bevilgede Kong Friderich 5te, at et Kirken tilhørende øde Stykke Jord paa Taageskov Mark i Wordingborg Amt i Sielland, maatte sælges til Bekkeskows Eyere for 20 Rdlr., som mod 5 pro Cento bestandig staaer i Gaarden.

Af Kronens Tiende bevilgede Kong Christian 3die Præsten 2 Pund Korn den 9de Maji 1555, men 1618 den 10de Jan. skienkede Kong Christian 4de ham heele Kongetienden. Gaver til Præsten.

Til Sognets Fattige har Erik Brulin 1710 den 16de Julii givet 80 Sldr., som nu er voxet til 100. Til Fattige.

I dette Sogn er en stor Mængde Hedenske Steen-Altere.

Landsbyerne ere 5. 1) Hierteberg. 2) Østremark. 3) Raabyelille, hvor Fælledskabet 1772 blev ophævet, hvilken Handling af Landhusholdnings-Selskabet blev belønnet med 100 Rdlr. 4) Øvre. 5) Torpe. Landsbyer.

Eyere og Beboere af Elmelunde have været: 1) Biskop Absolon 1181. 2) Henning Molteke 1320. 3) Steen Basse 1406. 4) Magnus Lydikesøn 1420. 5) Roeskilde Bisper fra 1448 til 1536. 6) Eggert Ulfeld 15 . . 7) Corfitz Ulfeld 1634. 8) Hentik Rammel 1651. Elmelunde Eyere.

Det

Borre Sogn. Det femte Sogn paa Møen er Borre, som nu kun er en liden Landsbye, men forhen haver været en Kiøbstæd med Slot og Havn, som deels sees af det, at Byen bestaaer af Eyendomme, som kan kiøbes og sælges, deels af at paa begge Sider af Byen er en nu næsten tilgroet Mose, hvor Stranden for skal Kiøbstæd. have gaaet op til Byen, deels og deraf, at da Præsten Hr. Jens Engel 1720 vilde grave sig en Fiskepark, fandt han 7 a 8 store Egepæle i lige Linie i Jorden, nedbukket med store Jern-Ringe i, ligesom et Bolværk, hvortil Skibene have været fastbundne. Den haver faaet nye Privilegier af Kong Christian 1ste, confirmerede af Kong Hans og Christian 2den, som ere de samme, som de Nyekiøbing i Falster haver faaet. Dens sidPrivilegier. ste Privilegier ere givne af Kong Friderich 3die 1648. Forunderligt er det, at i den Fortegnelse paa Danmarks Kiøbstæder, som findes i D. M. T. 6. p. 224, ey tales om Borre, da den dog er skrevet 1580, ligesaa lidet som i den der findes i A. Hvidtfeldts Bispe-Krønnike.

Vaaben. Borre Stads Vaaben har været et draget Sværd. Bemeldte Hr. Jens Engel fik og ved sin Ankomst hertil en Malm-Medaille, paa hvis eene Side stod et halvt Legeme paa et Taarn, og paa den anden disse Ord: Sigillum Civitatis Borrhensis. Denne forærede han Sal. Biskop Worm.

Her er og en meget smuk Kirke af gamle store Muursteen, som 1510 blev afbrændt af Lybekkerne, men inden 4 Aar istandsat. Paa dens Sacristie-Muur ere indsatte 3 Steene, hvis Indskrift. skrift er denne:

1. Ano dni mdxvij creatus in Bora
2. Dns Andreas Röd minister civitatis Jude.
3. Anno mileno qvi - pörme civitatem Borgensem. - been.

Kirken

Kirken skal før have staaet i Westud Byes Mark, som da kaldtes Jødebyen, d. e. Jeddens eller Kiempens Bye, som sees af de to første Steene. Mag. Wiborg beretter og, at han paa en Steen har seet: Ex ruinis civitatis Judæ, og at han haver havt et Aftryk af Borre Segl med disse Ord: Sigillum civitatis Judæ. Jødebye.

Her er en smuk Altertavle med Aarstal 1627. Paa Prædikestolen staaer 1591. Paa de øverste Stoele staae Peder Brahes og Sophiæ Podebuskes Vaabener, der er og en aaben Arve-Begravelse, som tilhører de Bülower, kiøbt 1703 af Capitain Friderik von Bülow.

Til Borre Præst har Kong Christian 3die den 9de Maji 1555 lagt 2 Pund Korn af Kongetienden. Kong Christian 4de haver tillagt ham 4 Tdr. Rug og 4 Tdr. Byg, som af de Forpagtende betales med Penge. Gaver til Præsten.

Slottet blev 1510 ødelagt af Lybekkerne, det var siden en Herregaard til 1685, da den blev afbrudt, og Guarden der indquarteret, de da opbyggede Huuse ere nu Baadsmands-Huuse. Slot.

Landsbyerne foruden Borre ere 5. 1) Nyborre, som før heed Høybye, af de omliggende Høye, kaldet Mandshøye. Disse have faaet deres Navn af de Lybske Mænd, som der bleve slagne 1510, hvis Been endnu opploves. Her er og mange Hedenske Altere, hvoraf eet i dette Aarhundredes Begyndelse blev nedslaget af Torden. 2) Aalebek, hvorved 1766 er bygt en Herregaard. Heri og i Kielbye eyede Skov-Kloster før Gods, som sees af et Gave-Brev af 1137 til samme Kloster i Pont. Ann. Eccl. Dan. Tom 1, p. 359, hvori findes disse Ord: Ad Stipendia qvoqve ibidem Deo militantium, suum Landsbyer.

participati sunt patrimonium, Petrus (*) in Luthbu & Bukkæthorp, curiam suam, ut ipse possederat, cum omni familia & agris, pratis & silvis, mansum unum & dimidium, & qvadrantem dedit, & sextam partem silve qve Toxingiworæ dicitur, in Mön in villa kælbu qvinqve mansos & dimidium, Hemmingus (*) in villa Alabech dimidium mansum —— eo jure predictorum bonorum silvarumqve, uti ipse habuerat. 3) Raabyemagle. 4) Sondre Westud. 5) Norre Westud. I Westud var 1420 en Herregaard, beboet af Jens Josephsen af Vaaben, see foran ved Elmelunde Sogn.

Maglebye Sogn.

Det siette Sogn paa Moen er Maglebye Sogn, som for som en Oe var skilt fra det øvrige Land, og kaldtes Enebærland.

Kirke.

Taarnet er oven til adskilt i 2 Deele, og skal tilligemed Kirken være blevet bygget af 2 Søstre. Deri er 2 Klokker, paa den eene staaer 1632, paa den anden 1699, og et Seyerværk. Paa Altertavlen staaer 1598 Breide Rantzow og Frue Carine Gise. Paa en Ligsteen lige for Alteret læses:

Indskrift.

Hic jacet Andreas Ebbonis olym Rector ecce
Maglebye. - - - - e pro eo.

Ved dette Sogn var Hr. Niels Frandsen Præst i 60 Aar.

Landsbyer.

Landsbyerne ere 6. 1) Maglebye. 2) Mandemark. 3) Byssenæs. 4) Bessemark. 5) Stubberup. 6) Soemark, hvis Indbyggere tilforn fik Deel i Byttet af de Skibe, som stødte paa Klinten.

Klinten.

Her i Sognet ligger det navnkundige Forbierg Klinten, hvoraf Pont. Atl. Dan. Tom. 1. har givet en Forestilling: Samme

(*) Denne Petrus var den berømte Herremand Peder Bodelsen, og Hemmingus var hans Broder.

me er en Rad af høye Bierge, der strækker sig i en krum Linie omkring den østre Ende af Landet fra Nord til Sønden henimod en og en halv Miil, da den regnes i Nord fra Aalebek til Bitzinge i Sønder, hvor Landet igien er fladt. Ellers er Soemark den nærmeste Bye, hvorfra man paa den søndre Kant kan komme til Vogns op ad Klinten. Her begynder Veyen at gaae op ad, og bliver saaledes ved over en halv Miil, dog igiennem afvexlende Bierge og Dale. Det første af de yderste høye Bierge, man bliver vaer, ligger paa venstre Haand i Nordvest, og kaldes Rejers, andre sige Regners Vagthuus, hvor Bønderne i Krigstider have staaet paa Udkik og haft deres Røg- og Ild-Signal; det er just ey meget høyt, men dog bequemt til Udsigt, da det ligger længere ud i Søen end de andre. Sønden for dette Sted er en Dal, som 1756 er sunket henved 2 a 3 Alen, men dog beholdt sin Figur, Træer og Buskage. I en Dal kaldet **Grimsdalen**, er fundet en stor Skat under en Steen med en Rist paa, af Michel Degn i Maglebye, hvis Søn Hans Michelsen siden blev Borgemester i Stege. En heel lang Strækning af Bierge der næst ved kalde Indbyggerne Taleren, for sin fortræffelige Gienlyd, og en anden Græderen, hvor af den haarde Steen udflyder et meget velsmagende Vand, kaldet Maglevandet. Der er og et langt Hul ind i Klippen, som Søeroverne har fordum opholdt sig udi, som nu kaldes Løffehullet, og er opfyldt med en fæl Stank.

De to forreste Klipper, som Bønderne kalde Templer, ere de høyeste paa den Kandt, og hænge steilt ud over Havet; den eenes Høyde er 168 Alen. Den anden, som er et Par Bøsseskud derfra, er 138 Alen høy. Disse Klipper kalde Bønderne

med en langsom Udtale Sloosgooler, som nok skal være det samme som Slotsgavler. Oven paa er en stor Plads, som de kalde Slottet. Denne Plads er indhegnet for sig selv med Volde og Graver, som gaae i en lige Linie, temmelig høye og dybe paa den vestre Side ind til Landet, midt paa er Linien opfyldt til Indgang. Arbeydet er meget gammelt, og Befæstningen meget simpel, ligesom Wirket Slot i Falkerslov Sogn paa Falster. Her meenes at have været et Slot, beboet af een, som Bonderne kalde Klinte-Kongen, eller Jøden, det er Jetten, af Upsal, hvoraf og Kongensbierg og Dronningspiir have sit Navn. Denne Klinte-Konge var i Forbund med Klinte-Kongen paa Stevns, og tilligemed ham ihielslog den Søerøvere Grap paa Rygen. Herom have Landets Indbyggere en Viise, som begynder saaledes:

Klintekongen.

Grap han seyler fra Rygen ud
Med fem og fire Snekker,
Vi gaaer og ud med lystig Mod,
Ved Tolken hannem frister,
Slet ingen Bytte skal han her faae,
Hans Agt skal hannem feyle,
En blodig Pand' og Kroppen blaae,
Dermed skal han bortseyle.
Grap du komst fra Kulden i Fior,
Med Guld og Sølv beladet,
Det miste du her bag ved Niord,
Af Jetten det blev taget.
Det gaaer i Aar langt værre til,
Det skal du vel befinde ꝛc.

I gam-

I gammel Dage pleyede Møens Bønder i Høstens Tiid at aflægge en Havreneeg til hans Hest, at han, som efter deres Indbildning, stedse reed omkring, ey skulde nedtræde deres Sæd. I Klinteskoven er en Søe, kaldet Huns-Søe, efter Huno, som succederede Klinte-Kongen, og med endeel ungt Mandskab reyste til Italien, for at hielpe sine Landsmænd, men kom ey tilbage. Af denne Omstændighed kan sluttes Klinte-Kongens og Hunos Alder, thi de Landsmænd i Italien, som han vilde hielpe, kan vel ey have været andre end de Longobarder, som af Keyser Carl den Store bleve uddrevne 774. Denne Huno skal og herved have bygget et Slot. Huno-Søe, Giedde-Søe, og Aborre-Søe, ere alle besatte med Fisk, dog ey i Overflødighed. Huno-Søe er fuld af Slanger, saa at en Bonde opfiskede et Hoved, saa stort som et Kalvehoved. Lehnsmand Peder Basses Skytte skiød en Slange 12 Alen lang ved Frenderup, med Manke, som paa en Hest.

Polere-Jord.

At der i Klinten findes god Polere-Jord, har Jan Jensen Hage, Kiøbmand i Stege, beviist, men ey kundet bringe i Drift. Ellers findes her de artigste og forunderligste Steene og Forsteenelser i Verden.

Damsholt Sogn.

Det sidste og tillige det yngste Sogn paa Møen er Damsholt, hvis Kirke er af nye opbygt, og 1743 indviet af Biskop Hersleb, da dertil bleve lagte nogle Bønderbyer, som før hørte til Stege Sogn.

Rescripter.

Herom ere følgende Rescripter udgangne: 1) den 11te Nov. 1740 om Stege Sogns Deeling, og en nye Kirkes Opbyggelse. 2) den 22de Sept. 1741, at Præste-Residencen, Betienternes og Kirkens Huuse maa sælges mod en taalelig Huusleye af Kirken, og 3) den 14de Sept. 1742 om

denne nye Kirkes Ornamenter og Præstegaard, som er den forrige Herregaard Soegaard, som Hr. Anders Bilde, Danmarkes Riges Marsk og Lehnsmand her paa Landet, forhen havde eyet, og skrevet sig til, tilligemed Soeholm i Stevns-Herred i Sielland.

Landsbyer. Landsbyerne ere 6. 1) Hielm. 2) Frenderup, hvorved er en Kiempegrav, som siges at være Grons, og en Steen, som klinger, som om den var huul. 3) Nytzebek, tilforn et Fisker-Leye. 4) Sprove. 5) Bassenæs. 6) Roddinge, hvorved er en maadelig Soe, ved hvis vestre Ende er en rund Grav med 2 Udgange, een, hvori modtages det af Soen faldende Vand, og en anden, hvoraf det igien udfalder i Havet. Begge kan, naar man vil, oplukkes, og naar Vandet i Stranden voxer, søger en Mængde Fiske ind, som kan fanges.

1748 den 4de Nov. gav Kong Friderich 5te 600 Rdlr. til 2 Skoleholderes Løn i dette Sogn, den eene for Hielm, Frenderup og Nytzebek, den anden for Roddinge, Bassenæs og Sprove. Hofm. Fund. Tom. 8. p. 533.

Gilde. Roddinge havde tilforn sit eget Gilde, i hvis Segl stod: Sig. Convivii beati Erici Regis de Röthinge.

Smaae Øer. De smaa Øer under Moens Amt ere:

Lindholm. 1. Lindholm, en halv Miil nord ud fra Stege, er ubeboed, derpaa kan saaes 2 Tdr. Udsæd. Ingen Skov. Bruges af Kooster Færgemand til Høeavl. Er en sextendeel Miil lang, og halv saa bred.

Nyjord. 2. Nyjord; imellem den og Stege, hvorfra den ligger en Miil N. N. O., er flakt Vand. Er 55 Tdr. Hartkorn, har

27 Bøn-

27 Bønder, som alle ere Lodser, og 7 Huusmænd. Søger til Stege Kirke. 1763 i Maji brændte her 15 Gaarde og 7 Huse. Sundet imellem denne Ø og Møen, som kaldes Ulfshalen, har tilforn kundet befeyles af de største Skibe.

3. Tyrholm, ubeboed, ligger næst op til Ulfshale, bruges af Stege Byemænd til Høeavl, er ey saa stor som Lindholm. Tyrholm.

4. Calloe, ubeboet, ligger under Masnede Ø, og bruges til Høeavl. Calloe.

5. Langoe har 4 Gaarde, god Sædejord, ingen Skov. Er 22 Tdr. Hartkorn; Gaaer til Kallehauge Kirke i Sielland. Langoe.

6. Tærøe har 4 Gaarde, slet Gruusjord, ingen Skov. Gaaer til Kallehauge Kirke. Tærøe.

7. Farøe har 2 Gaarde, er 9 Tdr. Hartkorn, har ikke et Træe, og gaaer til Bogøe Kirke. Farøe.

8. Masnedøe eller Man, har 3 Gaarde og 7 Huuse, er 21 Tdr. Hartkorn, gaaer til Wordingborg Kirke. Man.

9. Bogøe har foruden Præstegaarden 29 Gaarde og 46 Huuse, som Kong Christian 5te lod bygge til Matroser, to i hvert Huus. Er 146 Tdr. Hartkorn. Har sin egen Kirke, foruden Taarn med 2 Klokker, hvoraf den eene er støbt 1446. Der er 2 Skove, Øster- og Vester-Skov, og deri endeel Daavildt. Historien om disse Skove, er efter en gammel Sagn saaledes: Bogøe.

Den sidste Konge paa Wallisse eller Walnæs, nu Waalse i Falster, var Kong Hans, som paaførte Kongen paa Bogøe Krig. Det Kongelige Slot paa Bogøe var da der, hvor Overfarten er til Farøe, hvor Stranden gaaer over de mange Stee- Skovenes Oprindelse paa Bogøe.

ne. Kong Hans kom der om Natten med sin Flode; da Kongen af Bogøe om Morgenen saae dette, lukkede han Vinduet op, for at raabe om Fred, men i det samme spændte Kong Hans sin Bue, og skiød ham ihiel. Dronningen sendte da strax Bud til Kong Hans, og begierede Stilstand medens hendes Herre blev begravet. Dette bevilgede han, og fulgte selv den døde Konge til Jorden. Siden fik Dronningen ham op med sig paa Slottet, og udbad sig der af ham, at hun maatte beholde Landet og Slottet, til den Sæd hun vilde saae, var fuldmoden. Kong Hans bevilgede det, og seylede hiem. Imidlertid saaede hun Agerne og Bog, hvilket er de 2 Skove, som fandtes paa Øen, hvoraf Bønderne betalte Kongen, da de 1766 kiøbte sig selv, da de afhug den vestre Skov, den østre staaer endnu. Aaret derefter fordrede Kong Hans Landet, men hun svarede, at hendes Sæd endnu ey var moden. Han forespurgte sig hvad Sæd hun havde saaet, og saaledes beskyttede hun med Snildhed Øen, som hun ey kunde med Magt, og efterlod sin Søn den.

Denne Ø haver mueligen faaet sit Navn af den Kong Boge, som nævnes af Peder Syv i Anmærkningen til den 2den Viise i 2den Deel, p. 396.

For-

Fortegnelse paa Moens Lehns- og Amtmænd, samt de, som til Tiid efter anden have haft Den og Slottet i Pant, saavidt derom haver været at finde.

Lehnsmænd paa Moen.

1. Niels Oluffen Marsk havde 1318 Stegeborg ꝛc. i Pant for 694 Mk. Solv ꝛc. med 2000 Mk. Løn.

2. Hr. Henning Molteke, Ridder, til Elmelunde, død 1326 den 4de October. Var Lehnsmand her 1320. Hans Frue Elsebe døde 1355 den 25de Martii, begraven i Kieldbye Kirke. Denne Stamme er kommet fra Meklenborg i Kong Erich 7de Mendveds Tid.

3. De Holsteenske Grever fik 1348 Stege i Pant af Kong Waldemar 3die for 5000 ledige Mark. Da var Hennike Hummelsbyttel Lehnsmand, hvilken Kongen lovede at skaffe derfra, og overgive Slottet til Hartvig Krummedige ꝛc. See foran ved Steges Historie Ao. 1348.

4. Hr. Ficke Conradsen Molteke, med Tilnavn Stridsfelde, Ridder, Danmarkes Riges Raad, Lehnsmand fra 1361 til 1376. 1365 blev han Gielkere, det er Stadtholder, i Skaane. 1365 siges han at have været Høvedsmand paa Riberhuus. Hvidt-

feldt kalder ham Ao. 1371 pag. 550. Høvedsmand paa Wordingborg, og p. 551. Høvedsmand paa Nebbe, men begge Gange af en gandske tydelig Feiltagelse og Forvirring blant de der anførte Navne. 1361 og 1365 (Hvidtfeldt p. 527 og 537) skrev han sig Wicke Molteke af Moen. 1387 kiøbte han Lykkesholm i Fyen. 1347 døde hans Hustrue Frue Christine, begravet i Kieldbye Kirke hos Hr. Henning Molteke.

5. Hr. Jens Rud den ældre, Ridder, fik 1396 den 25de Martii Moen og Stegeborg af Dronning Margrete i Forlehning i 5 Aar. D. M. Tom. 4. p. 299.

6. Ao. 1406 har der været 2 Befalingsmænd paa Moen.
1) Hr. Waldemar Sappe, Hr. Albert Henriksens Søn af Ryehauge, som og nævnes 1419. Han boede paa Stege Slot, og regierede over Byen. Han siges at have været af en Konges naturlige Afkom, hans Stamme-Moder maa i saa Fald have været en Gyldenstiern, thi han fører denne Stammes Hielm, og i Skioldet en rød springende Ræv. Denne Waldemar Sappe giør Kaalund i sin Moens Beskrivelse til Kong Waldemar. Han var gift med Frue Lisbet Tott, som var en Datter af Aage Axelsen Tott og Frue Margrete Rosenkrands.

7. 2) den anden var Hr. Steen Basse, en Søn af Tyge Steensen Basse til Hverringe i Fyen og Frue Ellen Grubbe. Han var den sidste af de gamle Basser, som førte et Svine-Hoved, boede paa Elmelunde, og havde Landet at befale over. Hver af dem havde sin Underdommer.

8. Axel

8. Axel Walchendorph til Høibyegaard, en Søn af Hr. Henning Walchendorph til Høibyegaard og Frue Inger Axels-Datter Giøe. Landsdommer i Lolland 1480, og Lehnsmand paa Nykiøbing og Stege. Gift med Margrete Pallesdatter Ulfeld. Fader til de 3 berømmelige Prælater, Mag. Hans Walchendorph, Provst i Roeskilde, Biskop Erik Walchendorph, Erkebisp i Trundhiem, og Mag. Knud Walchendorph, Erkedegn i Kiøbenhavn.

9. Hans Bilde, Broder til næstfølgende Hr. Anders Bilde, som siges i Michelsens Op. geneal. Mstr. 1510 at have været Lehnsmand paa Møen. Han var to Gange gift, 1) med Frue Anne Lauridsdatter Thott, og 2) med Frue Inger Corfitzdatter Rønnov, og havde endeel Børn, som dog ikke efterlod sig ægte Afkom.

10. Hr. Anders Bilde til Seegaard paa Møen og Søeholm i Sielland, Ridder og Danmarkes Riges Raad, en Søn af Bendt Torbensen Bille til Søeholm og Frue Ermegaard Frille Eggertsdatter. Han blev 1502 giort til Oberst og Archeliemester, og forlehnet med Møen til 1534, da Borgerne med Magt toge Slottet og nedbrøde det. Var to Gange gift, 1) med Frue Pernille Krognos, en Datter af Oluf Stisen Krognos og Frue Anne Gyldenstiern Mouridsdatter, med hende havde han 11 Børn. Hun blev siden Kong Friderich 1stes Datters Hofmesterinde, see D. M. Tom. 6. p. 168. Hans anden Hustrue var Frue Anne Lykke, en Datter af Hr. Peder Lykke til Hverringe og Frue Kirsten Høg. Hun fik efter hans Død Hr. Otto Krumpen, D. R. Admiral. Deres Billeder og 8 Ahner ere udhuggede paa hans

Ligsteen i Maglebye Kirke i Stevns Herred. Denne Hr. Anders Bille blev 1533 i Skaane valgt til D. R. Marsk efter Hr. Erik Banner, som Hvidtfeldt ey haver anmærket. Da var hans Troye af sort Fisskaft med røde Trippes Ermer, hans Buxer af Filimut Bommesie, og hans Kappe af velberedt Kalveskind.

11. Albert Giøe til Krenkerup, en Søn af Mogens Giøe til Gunderslevholm, og Frue Mette Bydelsbach. Døde 1558. Gift med Anne Rosenkrands, en Moder til 8 Børn. Forekommer som Lehnsmand paa Møen 1535 og 1537.

12. Herluff Skaffue til Eschildstrup 1538, en Søn af Hans Skaffue og Frue Dorte Smecher. Gift med Frue Ellegaard Walchendorph.

13. Niels Ulstand 1557. Gift med den forriges Datter Margrete Skaffue, havde kun en Daatter Sophia, som fik Claus Podebusk.

14. Hr. Ebbe Ulfeld til Svenstrup, er forbigaaet af Pontoppidan og alle dem der have skrevet om Møens Lehnsmænd. Han var Knud Ebbesen Ulfelds tredie Søn, Ridder og Befalingsmand paa Møen 1561. Gift med Frue Leene Ulfstand, en Datter af Hr. Holger Gregersen Ulfstand og Frue Helle Hack. De avlede en Søn Knud og en Datter Helle, som fik Mogens Gyldenstiern til Bierregaard, en Søn af Hr. Mogens Gyldenstiern til Stiernholm D. R. R. og Frue Anna Sparre.

15. Hr. Claus Ahlefeld til Geltingen, Kong Friderich 2dens Raad, og Befalingsmand paa Møen, var en Søn af Bendix

dix Ahlefeld til Geltingen og Frue Margrete Rantzou. Han var gift med Magdalena Rantzou, den lærde Henrich Rantzous Datter, og havde med hende 4 Sønner og 2 Døttre.

16. Jacob Brokkenhuus til Damstrup, en Søn af Mikkel Brokkenhuus og Karen Lykke. Lehnsmand paa Møen 1563, døde 1577. Han havde med sin Frue Susanne Bille, Claus Ravenbergs Enke, 2 Sønner og en Datter.

17. Evert Bild, døde 1567. Han var Herre til Ravnholt og D. R. Admiral. En Søn af Hr. Niels Bild til Ravnholt, D. R. R., og Frue Berete Ulfeld. Gift med Frue Wibeke Clausdatter Podebusk, Moder til 2 Sønner.

18. Peder Munk, en Søn af Jens Munk og Frue Kirsten Seefeld Larsdatter. Var Lehnsmand paa Møen fra 1571 til 1574.

19. Breide Rantzow, gift med Frue Carine Gise, begravede i Maglebye Kirke, som han fik med hende. Om det Aar, da han blev forlehnet med Møen er Tvistighed, thi en haandskreven Fortegnelse sætter 1596. Hr. Professor Schlegel i en Anmærkning p. 116. sætter 1602, at han da, som Stadtholder i Kiøbenhavn, tillige blev Lehnsmand paa Møen. Hvorvidt nu det er grundet, at Kiøbenhavns Stadtholdere tillige vare Lehnsmænd paa Møen, maa Læseren domme, naar han først veed, at hverken Peder Munk, som er næst foran denne Breide Rantzow, ey heller Peder Basse, som umiddelbar følger paa ham, vare Stadtholdere i Kiøbenhavn. Ellers meener jeg det er sikkerst at holde sig til det haandskrevne Exemplar af Kong Christian 4des Haandbog, som er i min Samling,

hvori tydelig staaer 1598, som feiler i (S. T.) Hr. Professor Schlegels Udgave. At han og endelig har været her 1598, sees af den foranførte Indskrift paa Maglebye Altertavle.

20. Peder Basse til Soerup, nu Conradsborg, en Søn af Erik Basse til Soerup og Frue Anne Strale Pedersdatter. Var Lehnsmand her fra 1618 til 1622, og siden Befalingsmand paa Tranekiær Slot, hvor han døde 1639 den 10de October. Gift med Frue Sophie Parsbierg Nielsdatter. De ligge begravne i St. Nicolai Kirke i Kiøbenhavn, og han var den sidste af sin Stamme, thi hans Søn Joachim Friderich døde ugift førend han.

21. Hr. Frands Rantzow til Ranzowholm, D. R. Raad, Ridder, Hofmester og Stadtholder i Kiøbenhavn. Nævnes som Lehnsmand her 1629 og 1632. I dette sidste Aar blev han Rigets Hofmester. Forlovet med Kongens Datter Anna Catharina. Han druknede ulykkeligen i Rosenborg Hauge 1632 den 5te Nov. om Aftenen ved Klokken 11.

22. Henrich Holk 1633, er nok ham, som siden blev Græve. Herom sees meere i Hoffmans Portraits historiques.

23. Hr. Corfitz Ulfeld, Lehnsmand paa Møen 1634. Rigsgrævve 1641 den 7de Aug. Denne Stamme kom ey, som Hvidtfeldt siger, herind med Kong Christopher 3die af Bayern, men er her langt ældre.

24. Hr. Henrik Henriksen Rammel til Beckeskoug, født 1601 den 28de April i Pommern. Hans Moder var Else Brahe. Var først Hofmester for Sorøe Academie. Rigets Raad 1649. Lehnsmand paa Møen fra 1651 den 17de Aug. til sin

Døds-

Dodsdag paa Elmelunde den 6te October 1653. Gift først 1627 den 12te Aug. med Jomfrue Birgitte Lunge, som dode 1636, og siden 1637 den 27de Sept. med Jomfrue Margrete Skeel.

25. Hr. Axel Urup, fød den 13de Sept. 1601, i hans Programma staaer den 17de, en Søn af Axel Urup til Wognøe, Lehnsmand paa Ulster Kloster i Norge, og Frue Ellen Marsvin til Dybit. Han blev 1648 ved Kong Friderich 3dies Kroning Ridder af Elephanten, og 1651 den 3die Aug. Danmarks Riges Raad. 1653 Lehnsmand paa Moen. 1657 den 23de Jan. General-Gouverneur over Skaane og Blegind, General over den Skaanske Armee, og Oberst over det Skaanske Regiment til Hest. Dode 1671 den 14de Martii. Gift med Jomfrue Cecilie Grubbe, en Datter af Knud Grubbe til Rogelse og Frue Sidsel Sparre Jensdatter. Han var den sidste af sin Stamme, og var 1647 Slotsherre i Kiobenhavn.

26. 1664 blev Moen pantsat til Gabriel Marselis for 20000 Rigsdaler.

27. Jørgen Reeds til Vedse, Amtmand over Ringsted, Tryggevelde og Moens Amter, til 1671. See Hoffmans Portr. hist. P. 4. p. 39. Amtmænd paa Moen.

28. Hr. Peder Reeds, Ridder, Rigets Raad og Ober-Rentemester, Lehnsmand paa Moen fra 1671 til 1674. Hoffman l. c. sætter 1663, som neppe er saa. Dode 1674 den 10de Julii, gammel 60 Aar.

29. Hr. Otto Krabbe, fød i Christianopel den 1ste Jan. 1641, af Faderen Hr. Erik Krabbe, og Moderen Frue Maren Kruse.

Var

Var først Kammerjunker hos Kong Friderich 3die, og siden Justitzraad. Blev 1680 den 4de Dec. Etatzraad og Amtmand over Tryggevelde og Moens Amter, og samme Aar Kammerherre. 1682 Stiftsbefalingsmand over Siellands Stift og Amtmand over Roeskilde, Tryggevelde og Wordingborg Amter. 1684 den 5te Maji Ridder af Dannebroge. 1695 den 9de Dec. Geheimeraad. 1703 kom han i Conseilet. 1709 den 28de Nov. Ridder af Elephanten. 1717 begierede han sin Afskeed, da han i 64 Aar havde staaet i 3 Kongers Tieneste, og døde 1719 den 13de Julii, begravet den 16de Aug. i samme Aar i Roeskilde Domkirke. — Da denne berømmelige Mand skal have været den, som fornemmelig har foraarsaget Vorned-Rettighedens Ophævelse paa Møen, kan jeg ey andet, end her lidet vidtløftigere tale derom, end tilforn. Allerførst blev den ved Forordningen af 18de Junii 1692 eftergivet de frie Bønderkarle, som vilde fæste Bønder-Gaarde paa Møen og Rytter-Districterne i Sielland. Derpaa bleve ved Forordningen af 8de Dec. 1696 alle paa Møen og Bogse fødte derfra befriede, og endelig ophævede den store og aldrig nokſom berømmede Konge, Kong Friderich den 4de, ved Forordningen af 21de Febr. 1702, Vorned-Rettigheden for alle dem, som vare fødte siden hans Thronbestigelse den 25de Aug. 1699. See Hesselbergs Juridiske Collegium Tom. 1. p. 58. sqv.

30. Hr. Christian Siegfried von Plessen, fød i Meklenborg 1646 af Daniel von Plessen til Parin og Höickendorff og Frue Dorothea Eleonora von Blumenthal, blev 1678 Prinds Georg (Kong Christian 5tes Broders) Ober-Kammereer.

1684

1684 Ridder af Dannebroge. 1692 Directeur i Rentekammeret, hvorfra han 1700 tog Afskeed. 1695 den 7de Dec. Ridder af Elephanten, og 1701 den 8de Nov. Directeur over Navigations-Skolen paa Møen. Døde i Hamborg 1723 den 22de Januarii. Begravet i St. Petri Kirke i Kiøbenhavn, hvor Iver Rosenkrands har skrevet hans Gravskrift. Gift 1) med Sophia Agnes von Lepeln til Grambow, med hende havde han en Søn, Christian Ludwig. 2) med Magdalena Hedewig von Halberstadt, døde 1702 den 14de Febr., begravet i St. Petri Kirke. 3) med Clara Eleonora von Bülow.

31. Caspar Gottlob Moltke, født i Meklenborg 1666. Var først Kammerjunker, blev siden 1708 den 15de Martii Etatz-Raad og Amtmand paa Møen. Døde 1728, begravet i Stege Kirke tilligemed sin Frue, som var en Hausmand, født 1683, døde 1759 den 14de Dec. Han opbygte den prægtige Gaard Nygaard, hvor Amtmændene siden have boet frit. Hans Frue fører samme Vaaben, som Gyldenløve, ja haver ligesom han, en Davids Krone paa Hielmen, som dog ingen anden Stamme fører, kun ingen gylden Løve der op af. Saaledes sees Gyldenløves Vaaben i Gerners Ilias strax efter Fortalen, og i hans Odyssea p. 77.

32. Christopher Ulrich von Lytzow, en Søn af Henning Ulrich de Lytzow til Søeholt i Lolland, Kammerjunker, blev 1728 Amtmand paa Møen. 1730 den 19de Januarii Etatzraad. Døde 1733 i Stege ugift.

33. Christoph Sigismund von Galkowsky, Major, fik Oberst-Lieutenants Caracter af Cavalleriet den 31te Julii 1724.

Blev siden Oberst over det 5te Jydske Cavallerie-Regiment. Brigadeer af Cavalleriet den 19de Febr. 1731, og General-Major af samme den 6te Junii 1731. Amtmand paa Møen 1734 den 27de Febr. Døde i Nestved den 7de April 1756. Gammel 96 Aar.

34. Hr. Friderich Christian von Moesting, en Søn af Hr. Alexander Friderich von Moesting, Ridder af Dannebroge, som døde 1737 den 3die Junii, blev den 20de Aug. 1740 Kammerjunker hos Kronprindsen. 1746 den 6te Sept. Kammerherre. 1747 den 28de Febr. Amtmand paa Møen. 1759 den 31te Martii Ridder af Dannebroge. 1763 den 31te Martii bæret med Enkedronningens Orden. 1768 den 29de Jan. Geheimeraad. Døde den 17de Febr. 1773.

35. Hr. Christopher Georg von Walmoden, Hofjunker den 7de Jan. 1755. Kammerjunker den 17de Junii 1758. Kammerherre den 11te Febr. 1768. Fik Enkedronningens Orden den 29de Jan. 1769. Blev Amtmand paa Falster den 25de Junii 1772, og efter en Kongel. Resolution af 29de Martii 1775, tillige paa Møen. Gift 1759 med Froken * * Lehn, en Datter af Hr. Abraham Lehn til Berredsgaard.

Udtog af Kong Christian IV. Haandbog 1602, saavidt som Møen angaaer.

Møens Land.

Steege Slott.

Jordebogen renter aarligen = = = Daler 2160
Elmelundgaards Indkombst er aarlig = = = 768
Stigtens Indkomst er Icke aarligen eens, Ti 1598.
Bønderne yder Tienden paa Schippen,
som Kornet voxer til Belefuer den = = 111

Gior tilsammen Daler 3039.

Som Statholderen Breide Rantzow hafuer med wist oc V-wist quit og Fri ad Gratiam udj forleening.

Speigels-Gotz.

Hvoraf underholdes aarligen 8 fattige Menniscker, Renter aarligen = = = 163.
Medens Herligheden deraf følger Cronnens vnder Stege Slott.

Anmærkning.

Dette er udskrevet efter mit Haandskrift. I (S. T.) Hr. Professor Schlegels Udgave feiler Aarstallet 1598, og Elmelundgaard kaldes deri Illmelundgaard.

Landsdommerne i Sielland og Moen, saavidt derom kan findes.

Landstinget er fra gammel Tiid holdet i Ringsted. Landsting-Huset lod Kong Christian 5te reparere 1698. I de ældste Tider holdtes Retten i Kierelund Skov.

Landsdommerne i Sielland og Moen.

1. Hans eller Jens Torgillsen 1354.
2. Hans eller Jens Mercle, 1355, tilforn Høvedsmand paa Callingborg.
3. Jens Trudsen, nævnes 1387 i Dronning Margretes Hyldings-Brev, Hvitfeldt p. 574. Er maaskee den samme som No. 1.
4. Jens Giersting, begravet med sin Frue Karine Henriksdatter i Ringsted Kirke. Hans Vaaben vare 3 blaae, gule og røde Regnbuer i hvidt Feldt, og oven paa den første Regnbue 2 sorte Piile. I hans Gravskrift kaldes han Gerstinge. Fader til Hr. Morten Jensen, Ridder, og Biskop Navne Jensen i Odense. Landsdommer fra 1407 til 1419. Hans Frues Vaaben er firedeelt af sort og blaat.
5. Niels Flemming, var af gammel Dansk Adel. Feldtet rødt, deri to guule Bielker, og derimellem ni guule Kugler. Muren rød, paa Hielmen 11 Fahner, hveranden guul, hveranden rød. Landsdommer 1419.

6. Her-

6. Herlof Nicolaisen til Englorp, Ridder. Landsdommer 1420 til 1428.

7. Lasse Fiend eller Fyndt til Sigersted, 1434.

8. Niels Jensen Schaffue til Esbildstrup, Ridder 1446, døde 1452, begravet i Ringsted. Gift med Frue Sidsel Wonsfleth eller Windfeld.

9. Anders Jensen til Borrebye, 1443 til 1458. Ligger begravet i det gamle Capel, som før stod ved Antworskou Slot.

10. Henrik Meinstorp, Ridder 1468 og 1495. Gift 1) med Frue Margrethe * * * og 2) med Frue Anne Daae Wolfsdatter. Var 1471 Høvedsmand i Corsøer, blev 1495 Danmarks Riges Raad, og døde 1497, begravet i Ringsted. Var en Søn af Henrik Meinstorp og Birte Brahe Peders Datter.

11. Niels Henriksen 1495 og 1517. Nævnes i en Vidisse i Danske Magazin Tom. V. p. 320, i hvilket Document efter en skrevet Anmærkning i mit Exemplar, efter William Pedersøn, Schriffwer til Sielandzfare Landzthingh, feiler disse Ord: **og Mouritz Jude Deelefoget til Ringsted Kloster.**

12. Basse Christophersen 1530. Var endnu Landsdommer efter Reformationen. Gift 1) med Frue Margrete Nebbe. 2) med Frue Leene Wiffert. Med ham begynder Tavlen i Ringsted, hvoraf Navnene ere udgivne af Pontoppidan M. D. T. I. p. 298 og 299 in Appendice, og Hoffm. Fund. Tom. VII. p. 498.

13. Claus Daae 1551. Var Hofjunker i Kong Christian 2dens Tid, da han 1519 slog nogle Ruder ud i et Værtshuus i Kio-

benhavn, som kostede ham 4000 Lod Solv i Forsoning. En Søn af Oluf Daae til Ravnstrup og Frue Gundel Griis. Han var to Gange gift, først med Frue Anne Pedersdatter Lykke, Moder til 4 Børn, og siden med Frue Hillebørre Clausdatter Tinhuus, som fødde ham 2 Børn.

14. Herloff Schaffue til Eskildstrup 1553 og 1576. Døde 1583, begravet i Sneesloff Kirke. Han var, i Følge sin Gravskrift, en Søn af Mouritz Schaffue til Eskildstrup og Frue Elene Bilde. Han var gift med Frue Anne Brahe, og havde med hende 5 Børn, men døde dog, som den sidste af sin Stamme.

15. Claus Hvitfeld, nævnes som Landsdommer 1562 i Dan. Bibl. Tom. 1. St. 3. p. 9. En Søn af Otto Hvitfeld til Krumstrup, og Frue Barbara Blaae. Var 1558 Landsdommer i Lolland og Falster, men maaskee aldrig i Sielland.

16. Henrich Nielsen Arnfeld til Gundetved, en Søn af Niels Arnfeld og Frue Margrete Bille. Gift med Frue Ellen Grubbe Sigvardsdatter, Enke efter Christopher Ravnsberg. De havde en Søn og en Datter. Han er forbigaaet paa Brettet i Ringsted, men findes anført i Peder Oxes Levnet ved Mag. Ryge, i en Dom afsagt paa Landstinget den 14de September 1558, see p. 134. Var og Landsdommer 1574.

17. Biørn Andersen den yngre, til Vinstrup i Sielland, og efterat Kong Friderich 2den ved Mageskifte havde faaet denne Gaard, til Steenalt og Biørnsholm i Jylland. Fød 1532. Død 1583 den 15de October. Landsdommer 1562. 1571 Danmarkes Riges Raad og Høvedsmand paa Kiøbenhavns Slot, siden Befalingsmand over Aarhuus Stift. Var 2 Gange

Gange gift, 1) med Frue Sidsel Ulfstand, som døde 1561 den 7de Aug. 2) med Frue Karen Friis.

18. Lauge Bek til Forslov. Var to Gange gift, 1) med Jomfrue Kirsten Hvitfeldt, hun fik ingen Børn. 2) med Frue Agatha Grubbe, med hende havde han 4 Børn. En Søn af Jochum Bek til Forslov og Frue Anne Jepsdatter Ravensberg.

19. Axel Urne til Ryegaard, en Søn af Knud Urne til Aasmark, Lehnsmand paa Tryggevelde, og Frue Margrete Grubbe. Gift med Frue Birte Gyldenstiern Prebensdatter, og havde med hende 6 Børn. Landsdommer 1572 til 1576.

20. Herluff Schaffue igien Landsdommer 1576. See foran No. 14.

21. Bendt Jørgensen, Landsdommer 1577. See Dän. Bibl. l. c. p. 10.

22. Lauge Bek, igien Landsdommer 1590 til 1607, da han døde, 76 Aar gammel, begravet i Forslov Kirke, D. M. T. 4. p. 266. Forlehnet med Ringsted 1592.

23. Anders Nielsen Dresselberg til Wognserup i Sielland, fød 1543. Død 1613. Begravet i Kundbye Kirke. Tiente i Cancelliet og Rentekammeret i 10 Aar. Forlehnet med Aalborg Slot i 9 Aar. Landsdommer 1582 den 20de Junii. Lehnsmand i Nyekiøbing paa Falster 1597, og paa Aalholm 1613, da han døde. Var en Søn af Niels Dresselberg til Kundbye, og Frue Johanne Rud Hansdatter. Gift 1) med Frue Mette Grubbe Eilersdatter, som døde 1587 uden Børn.

Børn. 2) med Karen Skinkel Hansdatter, Dronning Anna af Engeland, hendes Jomfrue, som ligeledes døde uden Børn 1624.

24. Wilhelm Nielsen Dresselberg til Windingegaard, nu Fiurendahl, som han lod bygge 1609. Var en Broder af forrige, fød 1545, død 1620, som den sidste af sin Stamme paa Sværdsiden. Blev Landsdommer 1602. Befalingsmand paa Ringsted Kloster 1608. Gift 1591 med Frue Karen Grubbe Eilersdatter, fød 1558, død 1630. Med hende havde han een Datter Mette, som fik Friderik Parsberg, og med ham 11 Børn.

25. Axel Urne til Nyegaard, Landsdommer og Lehnsmand i Ringsted 1622. See foran No. 19.

26. Jacob Ulfeld til Bavelse, den yngre, Landsdommer og Lehnsmand i Ringsted 1624 til 1630. Var en Søn af Jacob Ulfeld og Frue Elsebe Brokkenhuus. Gift med Frue Lisbeth Daae, en Datter af Claus Daae, Danmarks Riges Admiral, og Frue Dorthe Below. De havde en Søn Corfitz Ulfeld, som fik Anne Margrete Høg.

27 Jørgen Seefeld Christophersen til Rafsnæs eller Næs, D. R. R., Lehnsmand paa Ringsted Kloster i 22 Aar, Landsdommer i 32 Aar, fra 1630 til 1662 den 28de Febr., da han døde ugift, 68 Aar gammel.

28. Christen Steensen, Landsdommer fra 1661 til 1665. Om han er een af de Steensenner, som i deres Vaaben fører 3 hvide Piile i blaat Feldt, og nedstamme fra Hans Steensen til Havneløv i Stevns Herred, som levede ved 1500, er uvist,

uvist, da hans Navn ey forekommer i denne Families Stammetavle.

29. Oluf Brokkenhuus. Landsdommer fra 1665 til 1672. Var to Gange gift, 1) med Frue Karen Ulfeld. De havde 5 Børn, som døde unge. 2) med Frue Wibeke Bille, ingen Børn. En Søn af Frands Brokkenhuus til Hiuleberg, og Frue Anne Eriksdatter Tott.

30. Jesper Hiorth, Landsdommer fra 1668 til 1672.

31. Christopher von Ucken, Landsdommer 1672.

32. Andreas von Engberg til Ravnstrup. Landsdommer fra 1673 til 1690, da han døde uden Sønner. Han blev 1679 den 3die Maji, tilligemed sin Frue Ottilia Mejer, en Søster til Geheimeraad Mejerkrone, adlet af Kong Christian 5te. Siden blev han Cancellie- og Justitzraad. Han havde kun en Datter, Birgitte Magdalene, født 1677 den 13de Januarii. Gift 1691 den 4de September i Paris med Hof-Præsten Doctor Hector Gottfried Masius, og døde i sin første Barselseng.

33. Holger Parsberg, Landsdommer 1677, død 1692. Gift med Frue Magdalene Kirstine Moth, en Datter af Doctor Povel Moth, men havde ey Børn. En Søn af Niels Wernersen Parsberg og Frue Helle Mogensdatter Gyldenstiern.

34. Rasmus Scholler, Landsdommer 1684. Cancellieraad 1685. Død i Kiøbenhavn, og begravet i Kiøge Kirke den 5te Dec. 1690.

35. Hans Ehm, Landsdommer fra 1690 til 1701. Gift med Frue Anna Christine Schavenius.

36. Hr. Tage Thott til Thurebyeholm ꝛc. Ridder, Geheime-, Etatz-Raad ꝛc. Amtmand over Holbechs Amt. Landsdommer fra 1692 den 27de Maji til sin Død 1707 den 23de Febr. Gift 1697 med Frue Petra Sophia Reetz, en Datter af Canceler Peder Reetz, som døde 1720, gammel 44 Aar. En Fader til Hr. Grøve Otto Thott.

37. Oluf Bornemann til Hagested. Fød 1673 den 2den Dec. Landsdommer fra 1701 den 1ste Maji til sin Død 1717. Gift 1) med Johanne Werchmester, som døde 1709. 2) med Edel Margrete Først.

38. Poul Eggers til Baknæs. Justitzraad, Assessor i Cancellie-Collegio. Blev 1699 Etatzraad. 1711 den 22de Aug. Landsdommer. 1722 Conferentzraad. Døde 1730. Gift 1) med Frøken Anna Scholler, døde 1693. 2) med Frøken Sophia Amalia Moth, døde 1740.

39. Johannes Christensen til Tersløse. Først Fuldmægtig hos Conference-Raad Hans Seidelin til Hagested. Siden Renteskriver og Commerce-Assessor. 1715 den 27de November Vice-Landsdommer. 1718 den 13de Martii virkelig Landsdommer. 1729 Justitzraad. 1740 Etatzraad. Døde 1748.

40. Wilhelm Deichman, Vice-Landsdommer 1724 den 15de December.

41. Andreas Ottesen Brbech. Vice-Landsdommer 1725 den 22de October, fik derpaa Kongelig Confirmation 1736 den 9de Maji, og døde 1740.

42. Johannes Finkenhagen. Blev 1726 den 4de Oct. Vice-Landsdommer, og fik da tillige Rang med virkelige Landsdommere.

mere. Siden blev han 1738 den 14de Febr. virkelig Cancellieraad og Secretair i Collegio de cursu Evangelii promovendo, samt Inspecteur paa Wayfenhuset. 1746 den 4de Martii virkelig Justitzraad, og 1760 den 17de September Etatzraad.

43. Peder Bentzon Mylius. Blev 1723 den 19de Julii Cancellie-Secretair. 1724 den 3die Martii Assessor i Hof-Retten. 1728 den 1ede Dec. Assessor i Høyeste Ret. 1732 den 24de Oct. Landsdommer. 1733 den 27de Martii, virkelig Justitzraad. Døde 1745 i Soroe. Gift med Jomfrue Margaretha Holmand, som døde 1759. (*)

44. Morten Munthe blev 1734 den 13de Aug. Borgemester i Roeskilde. Kirkeskriver i Siellands Stift, og Forvalter over Roeskilde Domkirkes Gods. 1737 den 8de Nov. Vice-Landsdommer. 1744 den 26de Junii Assessor i Høyeste Ret. 1747 den 4de Sept. virkelig Justitzraad. 1760 den 16de Maji Etatzraad. Døde 1763 den 3die Junii, gammel 61 Aar. Gift 1735 med Jomfrue Margaretha Clausen, som døde 1769, gammel 57 Aar.

45. Hr. Bolle Willum Lützdorff, en Søn af Oberste Christian Lützdorff til Morup. 1734 den 8de October Cancellie-Secretair. 1738 den 14de Nov. Vice-Landsdommer. Assessor i Cancellie-Collegio. 1744 den 22de Maji Assessor i Høyeste

 Ret.

(*) Om Knud Ahasverus Becker til Bekkeskov, som var gift med Helene Maria Brumund, og for sin Haardhed mod sine Bønder, af dem ved denne Tid blev dræbt paa Marken med Hoeleer, har været Landsdommer i Sielland, kan ey tilvisse siges.

Ret. 1747 den 4de Sept. virkelig Justitzraad. 1749 den 15de Sept. General-Procureur, og udgik fra Landstinget. 1752 den 11te Oct. Etatzraad. 1753 Maitre des Requetes i det Danske Cancellie. 1760 den 17de Oct. virkelig Etatz-Raad. 1766 den 8de Nov. Conferentzraad. 1771 og 1773 den 4de Martii Første Deputeret i det Danske Cancellie. 1774 den 29de Jan. Ridder af Dannebroge.

46. Hans Christopher Hersleb. Secretair i det Danske Cancellie 1743 den 30te Aug. Landsdommer 1745 den 26de Martii. Justitzraad 1747 den 4de Sept. Virkelig Justitz-Raad og Vice-Borgemester i Kiøbenhavn 1754 den 11te Jan. Etatzraad 1766 den 9de Maji. Conferenceraad 1776 den 10de Maji. Gift 1755 den 23de April med Froken Catharina Magdalena Munk. Han udgik fra Landstinget 1764.

47. Peder Kraft til Norager-Gaard ꝛc. 1745 den 22de Jan. Secretair. 1746 den 2den Dec. Vice-Landsdommer. 1747 den 7de Julii Inspecteur ved Sorøe Academie, hvorfra han 1761 fik sin Dimission. 1752 den 16de Junii Justitzraad. Død 1764, gammel 52 Aar. Gift med Jomfrue Borthuus.

48. Friderich Braband til Sonnerup. Landsdommer den 29de Januarii 1749. Virkelig Justitzraad den 25de Sept. 1761. Etatzraad den 20de Maji 1768. Gift med Jomfrue Charlotte Sophie Qvandrup, som døde 1752.

49. Niels de Hofman til Ravnstrup, og siden til Basnæs. 1746 den 15de April Cancellie-Assessor. 1750 den 19de Junii Landsdommer. 1759 den 22de Dec. Amtsforvalter over Ringsted og Sorøe Amter. 1761 den 25de Sept. virkelig

Justitz-

Justitzraad. 1768 den 20de Maji Etatzraad. 1771 Committeret i Rente-Kammeret. 1773 den 4de Sept. virkelig Etatz-Raad. 1775 den 6te Martii Deputeret i Rente-Kammeret. 1776 den 10de Maji Conferenceraad. Gift 1746 med Jomfrue Anna Christine Vellejus. En Søn af Justitzraad Søren Hofman til Skierildgaard og Frue Karen Elisabeth Dreyer.

50. Otto Christopher Munthe af Morgenstierne til Beckeskov. 1754 Cancellie-Secretair. 1758 den 16de Junii Vice-Landsdommer. 1762 den 19de Nov. virkelig Justitzraad. 1767 den 7de Martii Krigs- og Land-Commissair i Sielland, Lolland Falster og Møen, som han 1759 den 3die Oct. havde faaet Exspectance paa. 1774 den 21de Oct. virkelig Etatzraad. Gift 1) 1760 med Freken Richard, som døde 1765, gammel 24 Aar. 2) med Freken Christine Birgitte Bolette Flindt 1768.

51. Tyge Jesper Rothe til Tybierggaard. 1758 Informator hos Hans Kongel. Høyhed, Prinds Friderich. 1759 den 8de Junii Professor designatus Philosophiæ. 1761 den 18de April Justitzraad og Committeret i det Vestindiske og Guineiske Rente- samt General-Told-Kammer. 1765 den 2den Aug. Vice-Landsdommer. 1769 den 5te Jan. Committeret i General-Told- og Commerce-Collegio. 1771 den 3die April Første Borgemester i Kiøbenhavn. 1771 Deputeret i Rente-Kammeret og Directeur ved Bresund. 1772 den 1ste April Amtmand i Segeberg. 1774 den 21de Oct. virkelig Etatzraad. Gift 1761 den 22de April med Jomfrue Karen Biørn.

52. Jens Bruun Neergaard, Krigs-Secretair. Blev 1763 den 9de Sept. virkelig Justitzraad. 1769 den 12te Maji Vice-Lands-

Landsdommer. 1776 den 10de Maji Etatsraad. Gift 1764 med Jomfrue Møller, en Datter af Bygger Jens Møller i Kiøbenhavn.

53. Hans Brink Seidelin. Hofjunker den 10de Junii 1770. Vice-Landsdommer 1773 den 25de Martii.

Anmærkning til No. 22, 24, 25, 26, 27.

Da Iver Bartholin, Forstander paa Ringsted Kloster, døde 1583, have Landsdommerne siden haft det i Forlehning ratione officii. Dette sees af Kong Christian 4des Haandbog 1602, pag. 40.

Ringsted.

Jordebogen renter aarligen	Daler 4653½
Heraf haver Lehnsmanden Lauge Beck for Landsdommer-Bestilling, og for Besoldning paa sig og sit Folk	750
Sammeledes haver han Foder og Maal paa 6 Heste	156 rt.

Dette bliver Aarsagen til, at foranførte i denne Fortegnelse antegnes at have været forlehnede med Ringsted Lehn.

